

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Monika Srbová

**Společné jmění manželů s důrazem na jeho
vypořádání v rámci pozůstalostního řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 10. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 117 565 znaků včetně mezer.

Monika Srbová

V Praze dne 31. 10. 2023

Poděkování

Ráda bych na tomto místě vyjádřila svůj vděk vedoucímu práce prof. JUDr. Josefovi Salačovi, Ph.D., za podnětné rady a pomoc v průběhu psaní diplomové práce. Taktéž děkuji JUDr. Aleně Procházkové, notářce, a JUDr. Zuzaně Holé Procházkové, notářce, za inspiraci a možnost získat neocenitelné zkušenosti z praxe. Děkuji také své rodině a okruhu svých nejbližších za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	5
1. Pojem společného jmění manželů	7
2. Historie majetkového společenství a jeho vývoj v čase	9
2.1. Majetkové společenství manželů napříč světovými dějinami	9
2.2. Vývoj majetkového společenství manželů na českém území	10
3. Platná právní úprava společného jmění manželů	13
3.1. Vznik a obsah společného jmění manželů	13
3.2. Režimy společného jmění manželů a jejich úprava	14
3.2.1. Zákonný režim	14
3.2.2. Smluvený režim – smlouvy o majetkovém režimu manželů	17
3.2.3. Kolizní normy (smluveného) manželského majetkového režimu	20
3.2.4. Režim založený rozhodnutím soudu	22
3.3. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání	23
3.3.1. Způsoby zániku a zrušení	23
3.3.2. Způsoby vypořádání	25
3.4. Bydlení manželů a ustanovení proti domácímu násilí	29
3.5. Společné jmění manželů v kontextu výkonu rozhodnutí a insolvence	30
4. Exkurz do dědického práva hmotného i procesního	35
4.1. Základy hmotné právní úpravy dědického práva	35
4.2. Stručný pohled na průběh pozůstalostního řízení	38
5. Vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení	41
5.1. Způsoby vypořádání společného jmění manželů v souvislostech	41
5.2. Nevypořádané společné jmění manželů dříve zaniklé, zrušené či zúžené	47
6. Příklady vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení	49
6.1. Různé způsoby dohody mezi pozůstalým manželem a dědici	49
6.2. Vypořádání rozhodnutím notáře jako soudního komisaře	50
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	57
1. Seznam použité literatury	57
2. Seznam použitých internetových zdrojů	58
3. Seznam použitých právních předpisů	58
4. Seznam použité judikatury	59
5. Seznam ostatních zdrojů	60
Abstrakt	61
Abstract	62

Úvod

Tématem této diplomové práce je Společné jmění manželů s důrazem na jeho vypořádání v pozůstalostním řízení. Alespoň základní formy majetkového společenství manželů sahají do daleké historie a aktuální právní úprava je výsledkem tohoto dlouhého vývoje. Hlavním podnětem pro volbu výše uvedeného tématu je jeho aktuálnost a mé osobní sympatie k němu. Jak společné jmění manželů, tak pozůstalostní řízení se dotkne drtivé většiny obyvatel, a proto považuji za velmi důležité, aby v širším povědomí laické veřejnosti panovala minimálně základní představa o tom, jakým způsobem výše uvedené instituty ovlivňují nebo mohou ovlivnit život každého z nás. V rámci svých osobních i pracovních zkušeností se setkávám s nepochopením právní úpravy společného jmění manželů a hlavně praktických dopadů, které na majetkové poměry sezdaných osob má. S velkým překvapením ze strany pozůstalého manžela se také lze setkat v rámci pozůstalostního řízení, které pro něj bývá již tak náročným obdobím.

Společné jmění manželů má přitom vliv bezpochyby jak na vznik, průběh, tak zánik manželství. Partneri – snoubenci budou ve většině případů jistě zvažovat za jakých okolností budou do manželství vstupovat. Ačkoliv manželství má mnoho funkcí, jeho funkce majetková je v dnešní době pro některé determinujícím faktorem.

Cílem této diplomové práce je představit čtenáři institut společného jmění manželů, historický pohled na něj, platnou právní úpravu, uvést základní body k dědickému právu hmotnému a procesnímu a v rámci velmi podstatné části popsat způsoby vypořádání společného jmění manželů v rámci řízení o pozůstalosti a uvést příklady zmíněného vypořádání. Právě za pomoci těchto konkrétních případů bych velmi ráda ukázala různorodost lidských vztahů a majetkových poměrů a tím zprostředkovaně i různorodost způsobů majetkového vypořádání společného jmění manželů. Ráda bych, aby veškeré tyto cíle směřovaly k většímu pochopení mezi laickou veřejností a umožnily jim tak nežít v obavách z manželství, vlastního odchodu z tohoto světa či smrti manžela. V neposlední řadě je cílem mé práce podat ucelený výklad o společném jmění manželů a nastínit problémy, ke kterým v průběhu pozůstalostního řízení dochází.

Diplomová práce je rozdělena do 6 částí, z nichž první část představí pojem společného jmění manželů jako takový, uvede jeho základní charakteristiku a velmi krátce institut uvede z hlediska zahraničních právních úprav. V druhé části se poté budu věnovat historickému vývoji majetkového společenství manželů. Budu se soustředit již na prvopočátky toho, co dnes známe právě jako společné jmění manželů – tedy ve starověku a dále na úpravu nedávné minulosti na našem území. Třetí část pojedná o současné platné právní úpravě společného jmění manželů v České republice od jeho vzniku, přes obsah a režimy společného jmění manželů až po jeho zánik. Část čtvrtá představí stručně dědické právo, a to jak z pohledu hmotného, tak z pohledu procesního. Pátá část, kterou považuji za klíčovou, představí společné jmění manželů v řízení o pozůstalosti a možné postupy a způsoby při jeho vypořádávání. Bude se také zabývat řadou dalších otázek souvisejících s problematikou vypořádání společného jmění manželů. Poslední část poté uzavře diplomovou práci uvedením několika praktických případů, ke kterým může dojít při vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení.

Při psaní diplomové práce budu vycházet jak z primárních, tak sekundárních zdrojů. Využívanými primárními zdroji pak budou jak platné a účinné právní předpisy různé právní síly, tak právní předpisy z dob minulých. Hojně budu také pracovat s rozhodnutími soudů – zejména pak s rozhodnutími Nejvyššího soudu České republiky. Mezi sekundární zdroje potom bude patřit odborná vědecká literatura, ať již ve formě odborných článků či monografií.

Mezi metody použité při psaní této diplomové práce patří zejména metoda deskriptivní a analytická, místy pak i metoda komparativní.

Diplomová práce reflektuje právní stav ke dni 31. 10. 2023.

1. Pojem společného jmění manželů

Společné jmění manželů je určitým souborem společného majetku a závazků dvou osob - manželů. Zaprvé je tento soubor *společný* – a to právě manželům. Zadruhé se jedná o společné *jmění* – jmění je dle ustanovení § 495 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, souhrnem jak majetku, tak dluhů. Zatřetí je to institut, který se váže k manželství – proto společné jmění jako takové může vzniknout pouze mezi manžely.¹

Existence společného jmění manželů nebo srovnatelného právního institutu není v právních řádech světa samozřejmostí. Vlastnější je ale v každém případě manželské majtkové společenství kontinentálním právem; v anglosaském právním systému se zákonná úprava tohoto typu prakticky nevyskytuje.² V rámci práva evropského se poté setkáváme s odlišnými úpravami – jako zákonný režim majtkového společenství tak v některých zemích nalézáme jak režim oddělených jmění, tak režim majtkového společenství manželů. Rozdíly také spatřujeme v tom, jakými způsoby a zda vůbec lze majtkové poměry manželů modifikovat.³

V rámci Evropské unie má většina států ve svém právním řádu zavedeno majtkové společenství manželů. Klein rozlišuje podoby manželského majtkového režimu do tří hlavních kategorií: režim společného majetku (nikoliv dluhů), režim společného jmění (majetku i dluhů) a režim oddělených jmění s různými přístupy k vypořádání manželů po zániku manželství.⁴

Dle Šešiny je aktuální úprava společného jmění manželů komplikovaná a návrhů, jak do budoucnosti s majtkovým režimem manželů naložit, je několik: zavedení odděleného majtkového režimu ex lege, případně jakýsi „opt-in“ pro společný majtkový režim nebo paralelní existence manželských majtkových režimů, ze kterých si snoubenci za pomoci notáře vyberou před uzavřením manželství.⁵

¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C.H. Beck, 2015, str. 1 – 2.

² DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, str. 12 – 13.

³ Tamtéž, str. 13 – 16.

⁴ KLEIN, Šimon. *Zákonný manželský majtkový režim z komparativního hlediska*. Ad Notam, 2017, č. 6, str. 3 – 7.

⁵ ŠEŠINA, Martin. *Společné jmění manželů, a co s ním?* Ad Notam, 2017, č. 5, str. 15 - 17.

Jak ale trefně, vybízejíc k zamyšlení, uvádí Šešina: „*Nutno dodat, že nad všechny tyto úvahy, návrhy, konstrukce (...), je rozhodující vztah oněch dvou lidí, manželů, který když je naplněn láskou, vzájemným porozuměním a pomocí, nepotřebuje složité právní normy, v podstatě nepotřebuje právní úpravu vůbec. Ta je určena těm ostatním.*”⁶

⁶ Tamtéž, str. 15 - 17.

2. Historie majetkového společenství a jeho vývoj v čase

2.1. Majetkové společenství manželů napříč světovými dějinami

Již ve velmi ranné historii nalzááme prvopočátky propojení manželství jako spojení dvou osob a jeho majetkového prvku. Například při uzavírání manželství v Mezopotámii do něj přináší žena tzv. věno a muž formou tzv. obvěnění na oplátku odevzdává ženině otci určitou část svého majetku. Na věno má poté nárok žena v rámci dědického práva v případě, že manžel zemře.⁷ Zajímavou obyčejovou úpravou ve starém Egyptě je rozdělení majetku společně nabytého za manželství v případě smrti manžela, kdy manželka má právo na jednu třetinu tohoto majetku a děti na zbývající dvě třetiny.⁸

V antickém Řecku se opět objevuje institut věna, které zůstává za manželství ve vlastnictví nevěsty a po případném rozvodu se vrací otci ženy.⁹

S podrobnější úpravou manželského a obecně rodinného práva se setkáváme v dobách starověkého Říma. Rodina jako taková je vnímána jako uskupení jednotlivých osob a zároveň i majetku, kdy obě její složky jsou pod kontrolou otce rodiny.¹⁰ V rámci římského práva rozlišujeme mezi dvěma základními formami manželství – starší „*matrimonium cum in manum conventione*“ a novější „*matrimonium sine in manus conventionem*“.¹¹ Starší forma manželství, manželství přísné, se vyznačuje úplným zpřetrháním vazeb mezi původní rodinou ženy a přechodem veškerého majetku na jejího manžela, zatímco novější forma manželství, manželství volné, zachovává dosavadní majetkové poměry beze změny a ke smísení majetku tak nedochází.¹² I v římském právu se setkáváme s věnem – tzv. „*dos*“, jehož úprava se liší podle toho, zda bylo uzavřeno přísné či volné manželství. Souhrnně lze ale říci, že se opět jedná

⁷ TRETERA, Jiří Rajmund. *Právní systémy starověké Mezopotámie, Egypta a Izraele*. In SELTENREICH, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva: vysokoškolská právnická učebnice*. 4. upravené vydání. Praha: Leges, 2018, str. 28 – 29.

⁸ Tamtéž, str. 38.

⁹ Tamtéž, str. 71.

¹⁰ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 1995, str. 132.

¹¹ Tamtéž, str. 133 - 134.

¹² Tamtéž, str. 140.

o určitý majetkový vklad ze strany nevěstiny rodiny, který s sebou přináší do manželství a v určitých případech je zde povinnost navrátit věno ženě, potažmo jejímu otci, zpět.¹³

Všechny výše uvedené úpravy mají společný institut věna a ve většině případů i nesvobodu ženy, která vstupovala do manželství bez vlastní vůle a nejdůležitější roli v jejích majetkových záležitostech sehrával její otec, případně manžel.

Ve středověkém Polsku se majetkové poměry manželů vyznačovaly odděleností jmění a správa majetku byla ponechána muži. Zajímavostí je fakt, že majetek nabytý za manželství v případě smrti jednoho z manželů, přecházel po jeho smrti automaticky na pozůstalého manžela.¹⁴

Posuneme-li se v čase o něco dále, do absolutistické Francie, nalézáme zde obyčejovou úpravu rozdílnou pro jižní a severní část země. Zatímco v jižní části můžeme spatřit spíše tendenci k oddělenému jmění, na severu je majetek manželů společným statkem.¹⁵

2.2. Vývoj majetkového společenství manželů na českém území

I na našem území se setkáváme v období feudalismu s formou věna, a to jak v právu zemském, tak v právu městském. Věno se stávalo vlastnictvím manžela, který s ním mohl neomezeně nakládat; v ostatních záležitostech ale mohla žena volně disponovat se svým majetkem.¹⁶

Velmi důležitým právním předpisem, který platil na našem území byl obecný zákoník občanský, vyhlášený císařským patentem č. 946/1811 Sb. zák. soud., který mimo jiné upravoval i majetkové poměry manželů. Dle ustanovení § 1233 obecného zákoníku občanského platilo, že samotné uzavření manželství ještě nezakládá žádné společné jmění a uplatňuje se tak princip odděleného jmění. Existovala ale možnost tzv. společenství statků, které mohlo být uzavřeno pro případ smrti, kdy pozůstalému manželovi připadla polovina toho, co oba nabyli za trvání manželství.¹⁷ Jako projev nadřazenosti muže nad ženou lze s jistotou spatřovat ustanovení

¹³ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, str. 91 – 92.

¹⁴ HORÁK, Záboj. *Právní dějiny Polska*. In SELTENREICH a kol., ob. cit. sub. 7, str. 581.

¹⁵ Tamtéž, str. 272.

¹⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny státu a práva za feudalismu*. In MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, str. 124 – 125.

¹⁷ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Bezpodílové spoluvlastnictví manželů*. Praha: Linde, 1993, str. 18.

§ 1237 obecného zákoníku občanského, který praví, že v pochybnostech o tom, zda majetek nabyt muž nebo žena platí, že nabyt muž. Tato úprava platila na našem území až do roku 1949, kdy bylo právo rodinné vyděleno z obecného občanského zákoníku do zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který zavádí tzv. zákonné společenství majetkové. To představuje všechny majetek, který za trvání manželství oba manželé nabyli.¹⁸ Později úpravu rodinného práva nahrazuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který ovšem ponechává majetkové poměry stranou a dochází k jejich přesunu do zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Nová právní úprava majetkového společenství manželů byla na rozdíl od úpravy v zákoně o právu rodinném kogentní a nepřipouštěla, alespoň ve svých počátcích, jiné smluvní ujednání mezi manželi.¹⁹ V rámci několika novelizací ale postupně docházelo k odstranění přehnané tvrdosti ustanovení o manželském majetkovém režimu, a právní úprava účinná na konci tisíciletí se od té původní ze sedmdesátých let částečně odlišila.²⁰

Nejprve představím právní úpravu, která byla původně zavedena občanským zákoníkem v roce 1964 – a to institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Dle ustanovení § 136 odst. 2 občanského zákoníku platilo, že spoluvlastnictví je podílové nebo bezpodílové; to bezpodílové poté mohlo vzniknout zásadně jen mezi manžely. Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patřilo to, co bylo jedním z manželů nabyto v průběhu trvání manželství, s výjimkou věcí osobní potřeby a toho, co bylo nabyto dědictvím či darem.²¹ Dle ustanovení § 148 odst. 1 občanského zákoníku zaniklo bezpodílové spoluvlastnictví zánikem manželství a následně bylo potřebné jej vypořádat. Původní úprava byla velmi strohá a dostála v průběhu let několika novelizacím. Před zrušením institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů na konci tisíciletí tak například již bylo možné smluvně se odchýlit od zákonného režimu.²² O vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů rozhodoval na základě zákona č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, státní notář při řízení

¹⁸ BĚLOVSKÝ, Petr. *Rodinné právo*. In KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 577.

¹⁹ BĚLOVSKÝ, Petr. *Rodinné právo*. In BOBEK, Michal; MOLEK Pavel; ŠIMÍČEK Vojtěch. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, str. 473 – 474. Dostupné z <http://www.komunistickepravo.cz> [cit. 8. 3. 2023].

²⁰ BIČOVSKÝ, ob. cit. sub. 17, str. 24 – 25.

²¹ Ustanovení § 143 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

²² ŠEŠINA, ob. cit. sub. 5, str. 15 - 17.

o dědictví. Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 poté vypořádání prováděl na základě zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, notář jako soudní komisař a úprava byla obdobná té předchozí.²³

Od roku 1998 bylo bezpodílové spoluvlastnictví manželů přetransformováno do institutu, který se nachází v právní úpravě i dnes, a to do institutu společného jmění manželů.²⁴ Tato proměna s sebou přinesla značné změny v celém nahlížení na majetkové právo manželské. Společné jmění manželů vznikalo ze zákona, a to jen mezi manžely.²⁵ Nově tvořil dle ustanovení § 143 občanského zákoníku společné jmění manželů nejen majetek manželů nabytý za manželství, ale i závazky, které manželům během svazku vznikly. Podobně jako v úpravě platné dnes, zákon vyloučil ze společného jmění manželů majetek, který jeden z manželů nabyt jako dědic, případně obdarovaný, dále majetek nabytý do výlučného vlastnictví manžela a věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů.²⁶ Zákon umožňoval zákonný režim modifikovat několika způsoby. Bylo možné jej rozšířit, případně zúžit, a to vždy ve formě notářského zápisu; zároveň bylo možné upravit poměry jak pro budoucnost, tak je vztáhnout zpětně na to, co již součástí společného jmění bylo.²⁷ Až do konce účinnosti výše uvedené úpravy v roce 2013 zůstává bez větších změn také úprava vypořádání v rámci dědického řízení, které má na starosti notář.

²³ BIČOVSKÝ, ob. cit. sub. 17, str. 207.

²⁴ Tamtéž, str. 15 – 17.

²⁵ Ustanovení § 136 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI, 2004, str. 126 – 129.

²⁷ Tamtéž, str. 193.

3. Platná právní úprava společného jmění manželů

3.1. Vznik a obsah společného jmění manželů

Úpravu manželského majetkového práva v současné době nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabyt účinnosti 1. 1. 2014 a nahradil tak úpravu v občanském zákoníku z roku 1964. Společnému jmění manželů se občanský zákoník věnuje v hlavě první, druhé části, přesněji pak v díle čtvrtém, který se nazývá „Povinnosti a práva manželů“, konkrétně pak v oddíle druhém „Manželské majetkové právo“. Jedná se o ustanovení § 708 až § 753.

Co se týče otázky vzniku společného jmění manželů, tu nechává text zákona nezodpovězenou. Právní nauka dovodila, že k jeho vzniku dochází uzavřením manželství, což lze považovat za nejvhodnější konstrukci zákonného režimu.²⁸ Společné jmění vzniká mezi manželi, tak jak tento pojem chápe dnešní právní úprava. Manželství může vzniknout pouze mezi mužem a ženou a úprava společného jmění se tak nedotýká registrovaných partnerů.

Společné jmění manželů se dle ustanovení § 708 odst. 1 občanského zákoníku v rámci zákonného režimu skládá z toho, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. To, co manželům náleží je zjednodušeně to, co manželům patří, co vlastní. Majetkovou hodnotu potom chápeme jako práva a povinnosti a může se tak jednat jak o hmotné či nehmotné předměty, tak práva na plnění.²⁹ Vyloučením z právních poměrů se potom rozumí to, co nemůže být předmětem právního obchodu; jako příklad lze uvést například zbraně hromadného ničení.³⁰ Výše uvedené neplatí v případě, že společné jmění za trvání manželství ze zákona zanikne.

²⁸ K tomu srov. PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 15 – 16.

²⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Manželské majetkové právo. § 708 (Společné jmění)*. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 124.

³⁰ K tomu dále ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Manželské majetkové právo. § 708 (Společné jmění)*. In ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J; FIALA, J; ZUKLÍNOVÁ, M a kol., ob. cit. sub. 29, str. 124.

3.2. Režimy společného jmění manželů a jejich úprava

Ustanovení § 708 odst. 2 občanského zákoníku praví, že společné jmění manželů může být ve třech odlišných režimech. Jedná se o režim zákonný, režim smluvený a režim založený rozhodnutím soudu.

3.2.1. Zákonný režim

Zákonný režim společného jmění je režimem obecným, defaultním, který se uplatní ve všech případech, kdy není sjednána jiná modifikace.³¹

Dle ustanovení § 709 odst. 1 občanského zákoníku je součástí společného jmění to, co nabyl jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství. Mezi výjimky, tedy mezi to, co do společného jmění v zákonném režimu nespadá, poté řadíme následující okruhy věcí. V prvé řadě se jedná o věci, které slouží osobní potřebě jednoho z manželů (například hygienické potřeby používané výhradně jedním z manželů nebo oblečení jednoho z manželů), dále pak o to, co nabyl jeden z manželů darem, děděním nebo odkazem. Dále se součástí společného jmění nestává to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech – může jít například o nárok na bolestné, ztížení společenského uplatnění nebo jiné nároky ryze osobnostní povahy.³² Další oblastí vyloučenou ze zákonného režimu společného jmění manželů je to, co nabyl jeden z manželů právním jednáním, které se vztahuje k jeho výlučnému vlastnictví. Výlučným vlastnictvím jednoho z manželů je jednak to, co zákon sám z obsahu společného jmění vylučuje, tedy všechny výše uvedené případy a zároveň také to, co nabyl jeden z manželů před uzavřením manželství, ergo před vznikem společného jmění manželů.³³ Předposlední množinou toho, co nespadá do společného jmění manželů je to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního (výlučného) majetku.

Poslední výjimkou ze společného jmění manželů jsou věci, které nabyl jeden z manželů v důsledku restituce jako náhradu za věc, která mu patřila ještě před uzavřením manželství, případně mu byla vydána jako právnímu nástupci předchozího vlastníka. Tuto

³¹ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 18.

³² Tamtéž, str. 31.

³³ Tamtéž, str. 31.

výjimku, uzavírající okruh věcí vyloučených ze společného jmění, nalezneme až na samém konci občanského zákoníku v rámci přechodných ustanovení v ustanovení § 3040. Jak vyvozuje literatura a doktrína, předmětné ustanovení vůbec není ustanovením přechodným, nýbrž ustanovením doplňujícím výčet výjimek v ustanovení § 709 občanského zákoníku.³⁴

Zákon dále určuje, že součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů a také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. S výjimkou bytových družstev nabytí podílu nezakládá účast druhého manžela na společnosti či družstvu.³⁵

V ustanovení § 710 občanského zákoníku se dále pojednává o dluhích jako součásti společného jmění manželů. Dluhy převzaté za trvání manželství se stávají součástí společného jmění manželů, ledaže se týkají výlučného majetku jednoho z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, anebo je převzal jeden z manželů bez souhlasu manžela druhého, a zároveň se nejednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Souhlas druhého manžela s převzetím dluhu bude nejčastěji udělován neformálně přímo jednajícimu manželovi a musí být udělen dopředu, nikoliv následně.³⁶ Každodenní potřeby rodiny se mohou v rámci jednotlivých posuzovaných případů lišit. Nejspíše vždy bude možno dovodit, že běžný denní nákup potravin a potřeb pro domácnost je úkon, ke kterému nebude souhlas druhého z manželů zapotřebí. V případě majetnějších rodin ale může být každodenní záležitostí i nákup luxusního domácího vybavení nebo automobilu.³⁷ Do společného jmění manželů také nepatří dluhy, které byly některému z manželů uloženy jako povinnému, tzn. že nedošlo k jejich dobrovolnému převzetí (například povinnost jednoho z manželů platit výživné nebo nahradit škodu).³⁸

³⁴ KRÁLÍK, Michal. 3040 (*Restituce majetku a vyluka ze společného jmění*). In PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, str. 3239.

³⁵ Ustanovení § 709 odst. 2, odst. 3. zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ KRÁLÍK, Michal. 710 (*Pasiva společného jmění manželů*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 774.

³⁷ Srov. např. JUŘÁTKOVÁ, Petra. *Manželství*. In FINDEJS, Stanislav; JUŘÁTKOVÁ, Petra; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek VI - Manželství (§ 655-770)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018, § 710.

³⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Manželské majetkové právo. § 710 (Dluhy jako součást společného jmění)*. In ŠVESTKA, J; DVOŘÁK, J; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol., ob. cit. sub. 29, str. 133.

Zákon dále stanoví, že výdělek, mzda, plat, zisk a jakékoliv další hodnoty z pracovní či jiné výdělečné činnosti se stávají součástí společného jmění od okamžiku, kdy s nimi manžel může nakládat (typicky vyplacením na bankovní účet).³⁹

V praxi bude jistě docházet k četným sporům o to, jestli se konkrétní věc stala nebo nestala součástí společného jmění manželů. Jeden z častých problémů řešil Nejvyšší soud v nedávné době, kdy se vyjadřoval k problematice „smísení“ peněžních prostředků na bankovním účtu jednoho z manželů. Judikoval tak, že *„(n)ení důvodu, aby nebylo možné rozlišovat mezi výlučnými prostředky a prostředky náležejícími do SJM, byť jsou uloženy na jednom bankovním účtu.“*⁴⁰ S povahou ke konkrétním okolnostem je tak třeba posuzovat vždy jednotlivě, zda jsou konkrétní finanční prostředky v konkrétní dané výši součástí společného jmění či jsou to výlučné prostředky jednoho z manželů, nabyté například před uzavřením manželství. Dokazování v tomto případě ale jistě nebude lehkým úkolem.

Další zajímavou judikaturu ohledně obsahu společného jmění manželů přinesl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 31 Cdo 2008/2020. Soud se zabýval otázkou, zda jsou peněžní prostředky nabyté prostřednictvím půjčky uzavřené pouze jedním z manželů (bez souhlasu druhého manžela) součástí společného jmění manželů a je-li poté součástí společného jmění dluh vůči druhé straně závazkového vztahu (osobě, která jednomu z manželů peníze půjčila). Podle Nejvyššího soudu budou takto nabyté finanční prostředky součástí společného jmění manželů, ačkoliv pocházejí ze závazkového vztahu, ke kterému druhý manžel nedal souhlas, byť v takovém případě měl být dán. Dluh poté součástí společného jmění nebude a zavázán tak bude pouze manžel, který jednal bez souhlasu druhého.

Ustanovení § 713 - § 715 občanského zákoníku upravují správu v zákonném režimu. Společné jmění užívají, udržují, nakládají s ním a spravují ho oba manželé nebo jeden z nich podle dohody, práva a povinnosti spojená se společným jměním náleží oběma manželům společně a nerozdílně a z právních jednání týkajících se společného jmění jsou oba manželé zavázáni společně a nerozdílně. V neběžných záležitostech jednají manželé společně nebo jeden z nich se souhlasem druhého, který může být ve vážných případech nahrazen soudem.

³⁹ Ustanovení § 711 odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021.

Soud v takovém případě může do majetkových záležitostí manželů zasáhnout na návrh jednoho z nich v případě, že druhý manžel souhlas ke konkrétnímu právnímu jednání nechce či nemůže udělit (například pro závažný zdravotní stav).⁴¹

Dále zákon v ustanoveních o správě v zákonném režimu pamatuje na situaci, kdy jeden z manželů pro účely svého podnikání chce použít prostředky ze společného jmění v hodnotě, která přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. V takovém případě je nutný souhlas druhého manžela a je-li opomenut, může se dovolat neplatnosti předmětného jednání. Obdobné pak platí, mají-li být prostředky ze společného jmění manželů použity k nabytí podílu v obchodní korporaci či družstvu, případně je-li důsledkem nabytí podílu ručení v hodnotě, která přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.⁴²

Na tomto místě se sluší zmínit další ustanovení týkající se majetkového práva manželů, které nalezneme v přechodných ustanoveních občanského zákoníku, konkrétně pak ustanovení § 3038, které nám říká, že věci, které jsou součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona součástí společného jmění manželů. Vymezení obvyklého vybavení rodinné domácnosti nalezneme v ustanovení § 698 občanského zákoníku. Jedná se o soubor movitých věcí, které slouží běžným potřebám rodiny. Pod tím si můžeme představit například kuchyňské spotřebiče, lednici, nádobí, postel a další. Výše uvedené přechodné ustanovení, byť vcelku jasně a přesně podané, by při pouhém jazykovém výkladu vedlo k dosti komplikované, ne-li nežádoucí situaci. Odborná literatura tak dochází k závěru, že obvyklé vybavení rodinné domácnosti je nadále součástí společného jmění manželů a ustanovení § 3038 je neaplikovatelné, což potvrzuje a dále rozvádí recentní judikatura Nejvyššího soudu.⁴³

3.2.2. Smluvený režim – smlouvy o majetkovém režimu manželů

Občanský zákoník dává snoubencům, potažmo manželům, možnost ujednat si manželský majetkový režim odlišný od režimu zákonného. Laická veřejnost bude jistě obeznámenější s pojmem „předmanželská smlouva“, který se používá víceméně jako

⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Manželské majetkové právo. § 714 (Rozhodování o záležitostech týkajících se společného jmění)*. In ŠVESTKA, J; DVORÁK, J; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol., ob. cit. sub. 29, str. 146.

⁴² Ustanovení § 715 odst. 1, odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022.

synonymum ke smlouvám o majetkovém režimu manželů. Smluvní ujednání nemůže být retrospektivní a pro smlouvy o manželském majetkovém režimu je vyžadována forma veřejné listiny (zásadně tedy forma notářského zápisu).⁴⁴ Jak vyplývá z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, k ustanovení § 721, povinnost uzavřít smlouvu formou veřejné listiny je projevem ochrany třetích osob, známá našemu právnímu řádu již v předchozí právní úpravě a zároveň se vyskytující i v dalších evropských právních řádech. Dle ustanovení § 721 občanského zákoníku se smlouva o manželském majetkovém režimu zapíše do veřejného seznamu, v případě že je to ve smlouvě ujednáno nebo na žádost obou manželů. Tímto veřejným seznamem je Seznam listin o manželském majetkovém režimu, vedený Notářskou komorou České republiky.

Občanský zákoník konkrétně vyjmenovává v ustanovení § 717 odst. 1 čtyři smluvní typy o majetkovém režimu manželů: režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství, režim rozšíření rozsahu společného jmění a režim zúžení rozsahu společného jmění.

Jak je patrné z následujících ustanovení občanského zákoníku, zákonodárce dává snoubencům, případně manželům, širokou autonomii vůle ohledně obsahu jednotlivých smluv o manželském majetkovém režimu. Omezení autonomie vůle lze pak spatřovat zejména v tom, že smlouvou se nelze odchýlit od ustanovení zákona o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, nelze vyloučit schopnost jednoho z manželů zabezpečit rodinu a nesmí se dotknout práv třetích osob.⁴⁵ Zároveň je třeba podotknout, že jedna smlouva v sobě může zahrnout úpravu několika majetkových režimů naráz.⁴⁶

Smluvený režim lze posléze opět změnit – a to jak smlouvou mezi manžely, tak rozhodnutím soudu. Je ovšem vyloučeno, aby ke změně smluveného majetkového režimu došlo formou jednostranného právního jednání.⁴⁷

⁴⁴ Ustanovení § 716 odst. 1, odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 93 – 96.

⁴⁶ Tamtéž, str. 75.

⁴⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0, k § 717. Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0> [cit. 22. 3. 2023].

Režim oddělených jmění si mezi sebou mohou ujednat jak snoubenci před uzavřením manželství, tak manželé. V případě, že uzavřou smlouvu o režimu oddělených jmění snoubenci, společné jmění manželů mezi nimi nikdy nevznikne.⁴⁸ Jediný soubor majetku společný manželům v takové případě, je již zmiňované obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Co se týče správy společného jmění v režimu oddělených jmění, platí podle ustanovení § 726 občanského zákoníku, že manžel smí se svým majetkem nakládat bez souhlasu druhého manžela. Tento smluvní typ, přesněji jeho variantu takzvané „předmanželské smlouvy“, podrobněji popisuje judikatura. „*Smyslem uzavírání smlouvy o manželském majetkovém režimu snoubenci je upravit si majetkové poměry budoucích manželů tak, aby bylo zřejmé, jakým způsobem budou budoucí manželé hospodařit, jak budou spravovat svůj majetek, zda budou nabývat věci do SJM, jakým způsobem budou hradit případné dluhy, jak bude naloženo s příjmy apod., tedy tak, aby uzavřením manželství nebylo jejich majetkové postavení ohroženo.*“⁴⁹

Dalším smluvním režimem je režim vyhražující vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Tento režim, známý také pod pojmem koakvizice, bude typičtěji uzavírán mezi snoubenci a jeho praktický důsledek spočívá v tom, že za trvání manželství nakládají manželé každý se svým majetkem samostatně a až v případě zániku manželství vzniká společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání.⁵⁰

Režimem rozšíření rozsahu společného jmění si mohou snoubenci před uzavřením manželství či manželé mezi sebou smluvně ujednat, že výlučný majetek jednoho či obou z manželů (ať již existující, či v budoucnu nabytý) se stane součástí společného jmění manželů.⁵¹ Mohou si tak určit, že majetek nabytý před manželstvím, případně majetek standartně vyloučený ze společného jmění manželů (například dary či dědictví), jeho součástí bude.

Poslední smluvní režim, režim zúžení rozsahu společného jmění manželů, lze považovat za protipól posledně uvedeného režimu. Snoubenci či manželé si ujednají, že majetek

⁴⁸ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 76.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020.

⁵⁰ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 79 – 80.

⁵¹ Tamtéž, str. 81.

či dluhy, které by dle zákonného režimu do společného jmění spadaly, se jeho součástí nestanou. Typicky se bude jednat o jednu či několik konkrétních věcí.

V rámci odborné literatury nepanuje shoda ohledně taxativnosti výše uvedených čtyř smluvních typů.⁵² Budeme-li vycházet se stěžejních soukromoprávních principů autonomie vůle a smluvní svobody, dalo by se uvažovat spíše o demonstrativnosti výčtu smluvních režimů, a to za předpokladu, že by zákonodárce stanovil (nad rámec již existující právní úpravy) určité „mantinely“, ve kterých by se snoubenci či manželé mohli pohybovat.

Zároveň je třeba uzavřít, že smlouva o majetkovém režimu manželů, kterou mezi sebou uzavřeli snoubenci před vznikem samotného manželství, nabývá účinnosti až uzavřením manželství.⁵³ Pro případ, že by tak nakonec manželství z jakéhokoliv důvodu uzavřeno nebylo, smlouva nebude mít žádné právní následky.

3.2.3. Kolizní normy (smluveného) manželského majetkového režimu

V návaznosti na pojednání o smluveném majetkovém režimu manželů je vhodné připojit alespoň krátkou část o problematice kolizní úpravy smluv o majetkovém režimu manželů. Zvláště v dnešní dynamické době není výjimečné, že snoubenci, případně manželé, jsou státními příslušníky odlišných států nebo v průběhu manželství migrují mezi státy Evropské unie či státy třetích zemí, a je tak nutné mít na paměti, jaké důsledky to může mít právě na smlouvy upravující jejich manželský majetkový režim.

V současné době je pro nás nejdůležitějším předpisem mezinárodního práva soukromého pro oblast smluveného majetkového režimu nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Posílené spolupráce se v oblasti tohoto nařízení Česká republika účastní. Tato unijní úprava se uplatní v případě, že manželství bylo uzavřeno 29. ledna 2019 či později, tedy již za účinnosti předmětného nařízení. Dále bude úprava obsažená v nařízení o věcech majetkových poměrů v manželství relevantní i u manželství uzavřených před účinností unijního nařízení, a to

⁵² K tomu blíže KRÁLÍK, Michal. 717 (*Jednotlivé způsoby smluvní modifikace a jejich následné změny*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 784.

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020.

v případě, že manželé učinili volbu rozhodného práva dle tohoto nařízení.⁵⁴ Na vnitrostátní úrovni stále zůstává úprava v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Majetkovým poměrům manželů, zejména pak úpravě smluveného režimu, se věnuje ustanovení § 49 odst. 3, 4. V neposlední řadě ale neztrácí relevanci ani bilaterální smlouvy o právní pomoci.⁵⁵

Dle článku 3 odst. 1 písm. b) nařízení o věcech majetkových poměrů v manželství se „*dohodou o majetkových poměrech v manželství*“ míní jakákoliv dohoda mezi manželi nebo snoubenci, pokud tato dohoda upravuje majetkové poměry v manželství. S jistotou tak pod tento termín můžeme zařadit i veškeré smluvní typy smluv o majetkovém režimu manželů uzavírané podle našeho právního řádu.

Nařízení o věcech majetkových poměrů v manželství připouští v článku 22 odst. 1 omezenou volbu rozhodného práva manželů či snoubenců, kterou mohou učinit pro své majetkové poměry v manželství. Za právo, kterým se budou jejich majetkové poměry řídit, mohou pak zvolit právo státu, v němž mají oba či jeden z nich obvyklý pobyt v době volby práva nebo právo státu, jehož je alespoň jeden z nich státním příslušníkem v době volby práva.⁵⁶

Nedojde-li k volbě rozhodného práva, bude určeno na základě kolizních norem článku 26 nařízení o věcech majetkových poměrů v manželství. Může jím pak být právo státu, kde mají manželé společný obvyklý pobyt po uzavření manželství nebo právo státu, jehož jsou oba v době uzavření sňatku státními příslušníky. Taktéž může jít o právo státu, k němuž mají oba manželé nejužší vazbu.

V rámci úpravy zákona o mezinárodním právu soukromém nalezneme následující úpravu, která je, byť od účinnosti nařízení o věcech majetkových poměrů v manželství podstatně méně, stále relevantní. Ustanovení § 49 odst. 3 praví, že majetkové poměry manželů se řídí právním řádem státu, ve kterém mají oba manželé obvyklý pobyt, právním řádem státu,

⁵⁴ KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; PFEIFFER, Magdalena; RŮŽIČKA, Květoslav; VYBÍRAL, Petr. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, str. 343 – 344.

⁵⁵ PFEIFFER, Magdalena. *Kolizní nástrahy smluveného majetkového režimu manželů*. Ad Notam, 2019, č. 1, str. 20 – 26.

⁵⁶ Článek 22 odst. 1 nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství.

jehož jsou oba manželé občany nebo českým právním řádem. Dále zákon o mezinárodním právu soukromém připouští volbu rozhodného práva, a to pouze pro smluvený majetkový režim. Je možné zvolit buď právo státu, jehož je jeden z manželů občanem, právo státu v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, právem státu, v němž je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc, případně českým právem.⁵⁷

Na závěr tohoto exkurzu nezbyvá než se připojit k upozornění, které uvádí Pfeiffer⁵⁸ a zvážit při uzavírání smluv o majetkovém režimu manželů případné mezinárodní prvky, a to i do budoucna, a v rámci obezřetnosti učinit volbu rozhodného práva.

3.2.4. Režim založený rozhodnutím soudu

Posledním ze tří režimů společného jmění manželů je režim založený rozhodnutím soudu. Úpravu tohoto institutu nalezneme v ustanovení § 724 a násl. občanského zákoníku. Na návrh jednoho z manželů může soud zrušit nebo zúžit rozsah společného jmění, a to v případě, že pro to existuje závažný důvod. V ustanovení § 724 odst. 2 občanského zákoníku zákonodárce předestírá demonstrativní výčet závažných důvodů. Jde vždy o situaci, kdy věřitel jednoho z manželů požaduje zajištění pohledávky v rozsahu, který přesahuje hodnotu toho, co patří výlučně tomuto manželu; dále jde o skutečnost, že manžel je marnotratný, anebo soustavně či opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Pod „*soustavným či opakovaným podstupováním nepřiměřených rizik*“ si můžeme představit jak gamblerství, tak účast na loteriích, sázkách a podobně.⁵⁹ Dále zákon umožňuje, aby soud za závažný důvod označil situaci, kdy manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

Nejvyšší soud dále rozvedl problematiku „*závažného důvodu*“ následujícím způsobem: „*jde o posouzení, zda manželem tvrzené důvody jsou objektivně způsobilé přivodit dostatečně závažnou újmu na právech manželů, případně na majetku náležejícím do společného jmění; mělo-li by jít o důvody (...) objektivně nezpůsobilé přivodit závažnou újmu, nýbrž jen*

⁵⁷ Ustanovení § 49 odst. 4 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ PFEIFFER, ob. cit. sub. 55, str. 20 – 26.

⁵⁹ KRÁLÍK, Michal. 724 (Režim založený rozhodnutím soudu). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 793.

újmu zanedbatelnou, pak není důvod pro autoritativní rozhodnutí soudu a s ním spojený zásah do práv druhého manžela (...)“.⁶⁰

Takto založený režim lze posléze dle ustanovení § 725 občanského zákoníku změnit, a to buď smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.

Na návrh jednoho z manželů může poté dojít také k obnovení, případně rozšíření rozsahu společného jmění, což soud učiní zejména v případě, kdy pominou důvody pro zrušení či zúžení společného jmění manželů.⁶¹ Vždy tak ale soud učiní pouze na návrh, a to kteréhokoliv z manželů.⁶² Nejasnou se pak zdá být otázka rozsahu následného rozšíření či obnovení společného jmění manželů, tedy zda soud při obnově/rozšíření společného jmění obnoví/rozšíří společné jmění do stavu, ve kterém se nacházelo před soudním zásahem (bylo-li modifikováno některou se smluv o manželském majetkovém režimu) nebo do zákonného režimu společného jmění. Odborná literatura vytyčuje argumenty pro obě možné varianty a judikatura se prozatím k této otázce nevyjadřovala.⁶³ S ohledem na vysoké postavení zásady autonomie vůle v rámci manželského majetkového práva, se jeví jako správnější obnovit/rozšířit společné jmění manželů do stavu, ve kterém se nacházelo před soudním zásahem, nikoliv do defaultního, zákonného režimu.

3.3. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání

3.3.1. Způsoby zániku a zrušení

Společné jmění manželů může zaniknout z několika důvodů. Způsoby zániku lze rozdělit na dvě hlavní větve: zánik spolu se zánikem manželství jako takového a zánik společného jmění za následného trvání manželství.

Manželství může dle ustanovení § 754 občanského zákoníku zaniknout pouze z důvodů, které stanoví zákon. Těmito důvody jsou: smrt jednoho z manželů, prohlášení

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3575/2020.

⁶¹ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 122 – 124.

⁶² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Manželské majetkové právo. § 726 (Obnovení společného jmění)*. In ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol., ob. cit. sub. 29, str. 176.

⁶³ KRÁLÍK, Michal. *726 (Obnovení zrušeného, zúženého nebo zaniklého SJM rozhodnutím soudu)*. In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 796.

jednoho z manželů za mrtvého, rozvod manželství, změna pohlaví jednoho z manželů a prohlášení manželství za neplatné.⁶⁴

Za trvání manželství může dále společné jmění mezi manžely zaniknout ze zákona následovnými způsoby: uložení trestu propadnutí majetku jednomu z manželů, prohlášení konkursu na majetek manžela a schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty (případně schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty).⁶⁵

Zajímavým způsobem, kterým může společné jmění za trvání manželství zaniknout, je již výše uvedené uložení trestu propadnutí majetku. Tento způsob zániku upravuje ustanovení § 66 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Odstavec čtvrtý předmětného paragrafu praví, že výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů. V takovém případě zanikne společné jmění manželů ke dni právní moci rozsudku, kterým byl konkrétní trest propadnutí majetku jednomu z manželů uložen. Aby mohl být následně trest propadnutí majetku vykonán, je nutné nejdříve společné jmění vypořádat. Za odsouzeného manžela v rámci vypořádání vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jelikož propadnutý majetek připadá státu. Uložený trest tedy postihuje pouze tu část majetku, která po vypořádání připadne do výlučného vlastnictví odsouzeného manžela.⁶⁶ Dále je důležité zmínit, že společné jmění manželů zanikne také v případě uložení trestu propadnutí pouhé části majetku pachatele. Zároveň zanikne společné jmění i tehdy, byl-li totožným rozsudkem uložen trest propadnutí majetku oběma manželům.⁶⁷ Jak vyplývá z komentářové literatury, ostatních společných práv manželů se ustanovení § 66 odst. 4 trestního zákoníku nedotýká.

K vypořádání společného jmění musí dále dojít v případech, že je zrušeno na základě soudního rozhodnutí, případně dojde k sjednání režimu oddělených jmění za trvání manželství anebo pokud se manželské majetkové uspořádání nachází v režimu vyhrazujícího vznik společného jmění ke dni zániku manželství. V neposlední řadě pak musí k vypořádání společného jmění dojít v případě, že je jeho rozsah zúžen.⁶⁸

⁶⁴ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 190 – 201.

⁶⁵ Tamtéž, str. 201 – 207.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 11 Tdo 696/2020.

⁶⁷ PÚRY, František. *§ 66 (Propadnutí majetku)*. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2023, str. 1180.

⁶⁸ Tamtéž, str. 207 – 208.

3.3.2. Způsoby vypořádání

Při vypořádání společného jmění manželů se postupuje dle platného a účinného občanského zákoníku a ustanovení v něm obsažených, avšak vypořádání společného jmění, které zaniklo před 1. lednem 2014, se stále řídí občanským zákoníkem z roku 1964.⁶⁹

V případě, že společné jmění manželů zanikne, je zrušeno nebo je zúžen jeho rozsah z důvodů uvedených výše, je nutno ho vypořádat.⁷⁰ Zároveň, jak stanoví ustanovení § 737 odst. 1 občanského zákoníku, se vypořádání nesmí dotknout práv třetích osob, které by se mohly takovému zásahu bránit. Odstavec druhý téhož paragrafu pak určuje, že vypořádání dluhů má účinky pouze mezi manžely, čímž je povýšeno postavení případných věřitelů.

K vypořádání společného jmění může dojít formou dohody mezi manžely nebo rozhodnutím soudu. Třetím způsobem je vypořádání společného jmění na základě tzv. nevyvratitelné domněnky vypořádání.

Preferovaným způsobem je právě dohoda o vypořádání, která na základě zákonných ustanovení může být uzavřena jak před, tak po zániku, zrušení či zúžení společného jmění a v některých případech je vyžadována písemná forma. Mezi tyto případy patří situace, kdy je dohoda uzavírána ještě za trvání manželství a taky okolnost, že je předmětem vypořádání věc, u které je vyžadována písemná forma v případě převodu vlastnického práva (například věci nemovitě).⁷¹ U dohody o vypořádání se opět vcelku silně objevuje vůle zákonodárce ponechat manželům širokou autonomii, co se obsahu dohody a způsobu rozdělení majetku a dluhů týče.⁷² V případě, že manželé uzavřou dohodu o vypořádání společného jmění za trvání manželství výlučně pro případ tzv. nesporného rozvodu (bez zjišťování příčin rozvratu manželství), nelze k takové dohodě přihlížet, dojde-li posléze k tzv. spornému rozvodu.⁷³

V případě, že dohoda manželů není možná, umožňuje zákon, aby kterýkoliv z nich podal návrh na vypořádání soudním rozhodnutím.⁷⁴ Aktivní legitimaci dovozuje odborná

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 (publikované pod Rc 103/2015 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

⁷⁰ Ustanovení § 736 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ Ustanovení § 739 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² K tomu srov. PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 220 – 223.

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2529/2019 (publikované pod Rc 67/2020 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

⁷⁴ Ustanovení § 740 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

literatura také dalším osobám kromě manželů. Půjde tak například o osobu, které v rámci řízení o pozůstalosti po smrti manžela připadlo právo na vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo ještě za života zůstavitele (manžela).⁷⁵ Mezi náležitosti návrhu (žaloby na vypořádání společného jmění manželů) patří alespoň obecný soupis součástí společného jmění, jejich ocenění a návrh konkrétního vypořádání společného jmění.⁷⁶

Podobně jako manželé při uzavírání dohody o vypořádání, i soud má při rozhodování o vypořádání společného jmění několik možností, jak k němu přistoupit a zákon o konkrétních způsobech mlčí.⁷⁷ Nejčastějšími způsoby, které soud volí pak jsou například přikázání konkrétní věci do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, přikázání věci do vlastnictví jednoho z manželů se současnou kompenzací druhého manžela, přikázání celého společného jmění do vlastnictví jednoho z manželů, rozdělení věci, případně přikázání věci do podílového spoluvlastnictví obou manželů.⁷⁸ Poslední zmiňovaný způsob bude z logiky věci s ohledem na situaci bývalých manželů spíše nežádoucí.

Pravidla vypořádání rozhodnutím soudu upravuje ustanovení § 742 odst. 1 občanského zákoníku, který je uvádí takto:

- „a) podíly obou manželů na vypořádaném jmění jsou stejné,*
- b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,*
- c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,*
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,*
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,*
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležících do společného jmění.“*

⁷⁵ KRÁLÍK, Michal. 740 (Vypořádání SJM rozhodnutím soudu). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 815.

⁷⁶ Tamtéž, str. 815.

⁷⁷ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 230.

⁷⁸ Tamtéž, str. 231 – 235.

Na tomto místě se sluší zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, publikovaný pod Rc 63/2019 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Nejvyšší soud v něm mimo jiné judikoval, že při vypořádání společného jmění, které byt' vzniklo ještě za účinnosti bývalé právní úpravy, ale zaniklo již za účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se bude v řízení postupovat dle právní úpravy nové. Zároveň se v tomtéž rozsudku soud vyjádřil k otázce disparity neboli nerovnosti podílů při vypořádání společného jmění manželů a připustil, že podíly manželů na vypořádání společného jmění mohou být nerovné. Taktéž se vyjádřil k problematice dluhů, které vyplývají ze společného jmění. Judikoval tak, že u dosud neuhrazených dluhů soud vychází z jejich výše v době vypořádání a pokud jeden z manželů po zániku společného jmění uhradil takový dluh ze svých výlučných prostředků, přísluší mu náhrada ve smyslu ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) občanského zákoníku.

Důvodem pro uplatnění disparity podílů, zmíněné v odstavci výše, může být široký okruh okolností. Příkladem se může jednat například o skutečnost, že manželé nevedou společnou domácnost, jeden z manželů je závislým na alkoholu, případně úmyslně zadlužuje majetek ve společném jmění. Roli může dále hrát nevěra jednoho z manželů či domácí násilí. S ohledem na princip zásluhovosti poté může být významné i rozdělení sociálních rolí v rodině (vykonávání domácích prací a péče o rodinu).⁷⁹

Judikatura taktéž v nedávně době dovodila, že v rámci vypořádání má soud v zásadě, až na výjimečné okolnosti, přikázat dluhy rovným dílem každému z manželů. Je-li přikázán dluh výlučně jednomu z manželů, nelze zároveň uložit druhému z nich povinnost uhradit peněžitou částku v hodnotě poměrné části předmětného dluhu.⁸⁰

K dalšímu zajímavému závěru došel soud také v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5655/2015. Určil, že podmínkou pro vypořádání konkrétní věci při vypořádání společného jmění je její existence v době rozhodování soudu. Dále ovšem judikoval, že *„(j)estliže věc ke dni vypořádání neexistuje a jeden z účastníků zavinil, byt'*

⁷⁹ KRÁLÍK, Michal. On-line seminář „Společné jmění manželů“ konaný ve dnech 31. května a 1. června 2023. Agentura BOVA.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020 (publikované pod Rc 23/2022 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

*i z nedbalosti, její zánik, nelze ji již do vypořádání zahrnout, je však třeba přihlédnout k této skutečnosti při stanovení výše podílu, neboť jde o pochybení při hospodaření se společným majetkem, snižující zásluhy na jeho udržení.*⁸¹

Následující ustanovení § 742 odst. 2 občanského zákoníku se věnuje oceňování hodnoty toho, co bylo vynaloženo ze společného jmění na výlučný majetek jednoho z manželů nebo z výlučného majetku jednoho z manželů na majetek ve společném jmění. Podle výše zmíněného ustanovení platí, že se hodnota započítá zvýšená či snižená podle toho, jak se zvýšila či snížila hodnota dané zhodnocované věci. Otázka určování hodnoty nebyla v předchozí právní úpravě zavedena a byla dovozována judikaturou.⁸²

Soud tak například v minulosti judikoval, že je *„třeba vycházet z cen odpovídajících - ať již podle obecně závazných cenových předpisů či vývoje cen věcí - cenám platným v době, kdy se provádí vypořádání. (...) Jinak by byl jeden z manželů neodůvodněně zvýhodněn nebo znevýhodněn proti druhému, pokud by např. jenom v důsledku změny cenového předpisu se zvýšila cena rodinného domku nebo v důsledku snížené poptávky klesla cena ojetého osobního automobilu.*⁸³ Na přelomu tisíciletí potom nalezneme v judikatuře, že *„(p)ři stanovení ceny věci pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se vychází z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů.*⁸⁴ Již po účinnosti nového občanského zákoníku potom soud dovodil odlišně od předchozí rozhodovací praxe, že *„(p)ři vypořádání společného jmění manželů zaniklého podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se zásadně vychází z obvyklé ceny věci a jejího stavu v době rozhodování soudu.*⁸⁵

Velmi zajímavým a kontroverzním rozsudkem soud v nedávné době překvapivě judikoval, že *„hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená podle toho, jak se ode dne*

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5655/2015.

⁸² Důvodová zpráva, ob. cit. sub. 47, k § 742.

⁸³ Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1972, sp. zn. Cpj 86/71 (publikované pod R 42/1972 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97 (publikované pod Rc 11/2001 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019 (publikované pod Rc 103/2020 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen (tzv. valorizace), jen pokud se tak účastníci dohodli.“⁸⁶ Novinkou v rozhodovací praxi je právě dohoda, potřebná k tomu, aby se při vypořádání společného jmění uplatnila valorizace vnosu. Zákon i důvodová zpráva o potřebnosti podobné dohody mlčí.

Zákon dále upravuje ještě jednu možnost vypořádání společného jmění manželů. Touto poslední možností je nevyvratitelná domněnka vypořádání. Dle ustanovení § 741 občanského zákoníku platí, že nedojde-li k vypořádání do tří let od zániku, zrušení nebo zúžení společného jmění a nebyl-li v této lhůtě ani podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, vypořádání proběhlo takto: hmotné movité věci připadají tomu, kdo je užívá jako výlučný vlastník, ostatní hmotné movité věci, jakožto věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví manželů a ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží oběma manželům společně. Podílové spoluvlastnictví věcí (movitých či nemovitých) je v případě (bývalých) manželů třeba považovat spíše za jev nežádoucí, a tak by mělo k tomuto způsobu vypořádání docházet opravdu jen ve výjimečných případech.

3.4. Bydlení manželů a ustanovení proti domácímu násilí

Součástí oddílu o manželském majetkovém právu jsou také některá ustanovení o bydlení manželů a dále také zvláštní ustanovení proti domácímu násilí.

Ustanovení § 743 občanského zákoníku určuje, že obydlím manželů je místo, kde mají rodinnou domácnost. Stejný paragraf pak dále hovoří o možnosti přeložení rodinné domácnosti a možnosti manželů trvale bydlet odděleně. Následující ustanovení pojednává o právu bydlení, které vznikne druhému z manželů, je-li obydlím manželů byt nebo dům, ke kterému má první z manželů jiné než závazkové právo (například právo vlastnické, které tento z manželů nabyt ještě před uzavřením manželství).⁸⁷ V podobném duchu pak dále zákon určuje, že má-li jeden z manželů ke dni uzavření sňatku nájemní právo k obydlí, které budou manželé sdílet, stanou se uzavřením manželství společnými nájemci.⁸⁸

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 22 Cdo 1172/2022.

⁸⁷ Ustanovení § 744 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Ustanovení § 745 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Důležitým ustanovením je ustanovení § 747 občanského zákoníku, jehož hlavním cílem je ochrana rodiny a rodinné domácnosti. V obydlí, ve kterém mají manželé rodinnou domácnost, nesmí ten z manželů, který má právo s nemovitostí nakládat, činit cokoli, co by bydlení znemožnilo či ohrozilo. Příkladem může být situace, kdy rodina obývá dům, který je ve výlučném vlastnictví pouze jednoho z manželů. Tento manžel nesmí bez souhlasu druhého manžela dům prodat, případně jiným způsobem omezit rodinnou domácnost. Podobná úprava se pak vztahuje i na situaci, kdy mají manželé společné nájemní právo k domu či bytu, kde se nachází jejich obydlí.⁸⁹ Od ustanovení obsažených v ustanoveních § 747 a § 748 se lze dohodou mezi manželi (případně snoubenci) odchýlit za podmínky, že taková dohoda nezhorší postavení případného nezletilého dítěte, které je spolu s nimi součástí rodinné domácnosti.⁹⁰

Po některých ustanoveních o obydlí manželů následují v zákoně zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Ustanovení § 751 občanského zákoníku umožňuje, aby soud na návrh omezil či případně úplně vyloučil právo jednoho z manželů bydlet v domě či bytě, kde manželé společně bydlí. Může tak učinit v případě, že se pro druhého z manželů stane společné bydlení v rodinné domácnosti nesnesitelné z důvodu duševního či fyzického násilí. Stejně může soud postupovat i v případě, že se jedná o rozvedené manžele, případně manžele, kteří spolu bydlí společně mimo rodinnou domácnost. Omezení, případně vyloučení práva manžela bydlet ve společném domě či bytě, může soud stanovit nejdéle na šest měsíců, s možností opakovaného omezení či vyloučení.⁹¹ V neposlední řadě se v ustanovení § 753 občanského zákoníku stanoví, že domáhat se ochrany proti domácímu násilí může také jakákoliv jiná osoba, která s manželi obývá rodinnou domácnost.

3.5. Společné jmění manželů v kontextu výkonu rozhodnutí a insolvence

Jak v životě jednotlivce, tak v životě manželů, může nastat situace, kdy osoba není schopna dostát svým finančním či jiným závazkům. Bez právní úpravy by bylo těžké odpovědět například na otázku, jaký majetek může být předmětem exekuce, pokud je povinný manželem

⁸⁹ Ustanovení § 748 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Ustanovení § 750 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ Ustanovení § 752 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

a existuje zde společné jmění manželů, nebo na otázku, co se děje se společným jměním manželů v případě, že se oba z manželů nacházejí v platební neschopnosti.

V případě, že není ze strany povinného řádně plněno, má oprávněný dvě základní možnosti, kterými se může domoci splnění povinnosti. Může podat návrh na soudní výkon rozhodnutí dle ustanovení § 251 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, případně návrh na zahájení exekučního řízení dle ustanovení § 35 a násl. zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Oba tyto způsoby sledují stejný účel, kterým je vynucení předmětného rozhodnutí či jiného titulu.⁹² Po zahájení řízení následuje nařízení výkonu rozhodnutí, případně exekuce a provedení výkonu rozhodnutí, případně exekuce.⁹³

Soudní výkon rozhodnutí a exekuci lze nařídit a provést jen způsoby, které jsou v příslušných zákonech taxativně vypočteny.⁹⁴ Jedná se například o srážky ze mzdy, příkázání pohledávky a prodej movitých věcí v případě nesplnění povinnosti spočívající v zaplacení peněžité částky nebo vyklizení, odebrání věci a rozdělení společné věci v případě nesplnění jiné povinnosti.

Pro účely této diplomové práce je důležitá právní úprava týkající se společného jmění manželů, kterou nalzáme jak v občanském soudním řádu, tak v exekučním řádu. Na prvním místě lze zmínit, že manžel povinného je spolu s oprávněným a povinným účastníkem vykonávacího a exekučního řízení.⁹⁵ Je tomu tak za předpokladu, že je v rámci řízení postihován majetek manžela povinného nebo majetek ve společném jmění manželů. Soud, případně exekutor, má povinnost před nařízením výkonu rozhodnutí, případně před vydáním exekučního příkazu, zjistit, zda je společné jmění manželů povinného a manžela povinného v zákonném režimu, nebo zda existuje jakákoliv smlouva či rozhodnutí v Seznamu listin

⁹² Jiným titulem může být například vykonatelný rozhodčí nález nebo notářský zápis se svolením k vykonatelnosti. Blíže ustanovení § 274 odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 40 odst. 1 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ MACKOVÁ, Alena. *Vykonávací řízení: Základní pojmy a instituty*. In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl druhý: řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 28 – 29.

⁹⁴ Blíže viz ustanovení § 257 a § 258 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 58 – § 59 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ Ustanovení § 255 odst. 2 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 36 odst. 2 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

o manželském majetkovém režimu. V případě existence režimu odlišného od zákonného, musí soud, případně exekutor, postupovat v rámci řízení dle takové úpravy manželského majetkového režimu.⁹⁶

Soudní výkon rozhodnutí či exekuci lze nařídít i příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného, a to nejen v případě, že se jedná o dluh, který patří do společného jmění manželů.⁹⁷ Manžel povinného se může domáhat zastavení výkonu rozhodnutí, případně zastavení exekuce v případě, že je v rámci řízení postihován majetek ve společném jmění nebo majetek manžela povinného ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis.⁹⁸

V rámci ustanovení o jednotlivých způsobech soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce nalezneme další dílčí úpravu vztahující se na společné jmění manželů. V případě správy nemovité věci jako jednoho ze způsobů soudního výkonu rozhodnutí dle občanského soudního řádu tak z právní úpravy vyplývá, že postihnutou nemovitostí může být i nemovitost patřící do společného jmění manželů povinného a jeho manžela.⁹⁹ Dalším způsobem soudního výkonu rozhodnutí, který ovlivňuje i manžela povinného a na který pamatuje zákon, je prodej movitých či nemovitých věcí. Zákon zde stanoví, že tímto způsobem výkonu nemohou být dotčeny věci ve vlastnictví povinného nebo náležející do společného jmění manželů v případě, že slouží k uspokojování hmotných potřeb povinného či jeho rodiny, plnění pracovních úkolů, případně věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s dobrými mravy.¹⁰⁰ Zákon dále podává i demonstrativní výčet věcí, které jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny, ať už jsou ve vlastnictví povinného či spadají do společného jmění manželů.¹⁰¹

V exekučním řádu pak nalezneme zvláštní ustanovení o exekuci způsobem prodeje movitých věcí, které nám říká, že v určitých případech (například invalidita povinného) může být tímto způsobem exekuce vedena ohledně věcí, které náleží do společného jmění manželů

⁹⁶ Ustanovení § 262a odst. 1, 2 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 42 odst. 1, 2 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Ustanovení § 262a odst. 4 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 42 odst. 4 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Ustanovení § 262b odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 55 odst. 1 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ Ustanovení § 320b a násl. občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ Ustanovení § 322 odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ Jedná se například o součásti oděvu či obuvi, obvyklé vybavení domácnosti, zdravotnické potřeby nebo domácí zvířata. Blíže viz ustanovení § 322 odst. 2 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

pouze v případě, že počet těchto konkrétních věcí nebo jejich hodnota neodpovídá obvyklým majetkovým poměrům.¹⁰²

Vedle exekuce přidávám i krátké pojednání o insolvenční, která může mít na manželské majetkové poměry taktéž vliv.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), upravuje řešení úpadku dlužníka. Jinými slovy se jedná o situaci, kdy je dlužník v takzvané platební neschopnosti a není schopen plnit své závazky. Úpadek lze řešit několika způsoby. Řadíme mezi ně konkurs, reorganizaci, oddlužení a zvláštní způsoby řešení úpadku.¹⁰³ Insolvenční řízení může být zahájeno jak na návrh dlužníka, tak na návrh věřitele. Souhrn majetku, který může být následně použit k uspokojení dlužníkových věřitelů nazýváme majetkovou podstatou. Součástí této majetkové podstaty je i majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manžela.¹⁰⁴

V rámci právní úpravy insolvenčního řízení, která se dotýká společného jmění manželů, je jedním ze základních prvků zánik společného jmění manželů ex lege v konkrétně určených případech. Byl-li prohlášen konkurs, zaniká automaticky společné jmění manželů dlužníka a manžela dlužníka a následuje jeho vypořádání.¹⁰⁵ Za dlužníka vystupuje při vypořádání společného jmění insolvenční správce, který je tak oprávněn uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů, případně podat návrh soudu na jeho vypořádání.¹⁰⁶ V případě, že dojde k povolení oddlužení, společné jmění manželů taktéž zaniká ze zákona. Tato skutečnost vyplývá z ustanovení § 408 odst. 1 insolvenčního zákona. Není podstatné, zda dochází k povolení oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty či formou plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

Insolvenční zákon upravuje taktéž tzv. incidenční spory, kterých může být celá řada. Jsou vyvolány právě insolvenčním řízením a jedním z incidenčních sporů může být i spor o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty.¹⁰⁷

¹⁰² Ustanovení § 67 odst. 1 exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ Ustanovení § 4 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁴ Ustanovení § 205 odst. 3 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ Ustanovení § 268 odst. 1, 2 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ Ustanovení § 269 odst. 1 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Ustanovení § 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

Nabízela by se tedy úvaha, aby manžel dlužníka prostřednictvím tohoto sporu dosáhl vyloučení určité části majetku ve společném jmění z majetkové podstaty. Jak ale dovozuje judikatura již ze základních ustanoveních o majetkové podstatě, tento postup není možný a pouhá skutečnost, že majetek náleží do společného jmění manželů, nemůže být důvodem pro vyloučení takového majetku z majetkové podstaty.¹⁰⁸

Poslední zajímavý institut, který v rámci tohoto pojednání přiblížím, je společné oddlužení manželů. Jedná se o situaci, kdy manželé společně podávají návrh na oddlužení za předpokladu, že každý z nich samostatně je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení.¹⁰⁹ Insolvenčním správcem manželů bude, nebrání-li tomu jiné okolnosti, totožná osoba.¹¹⁰ Velmi podstatné je, že v případě společného oddlužení manželů společné jmění manželů ex lege nezaniká a všechny majetek manželů se považuje za majetek se společném jmění manželů.¹¹¹

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 ICdo 37/2016 (publikované pod Rc 65/2018 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

¹⁰⁹ Ustanovení § 394a odst. 1 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰ Ustanovení § 25 odst. 4 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ Ustanovení § 408 odst. 1 insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

4. Exkurz do dědického práva hmotného i procesního

4.1. Základy hmotné právní úpravy dědického práva

Hmotněprávní úpravu práva dědického nalzáme v občanském zákoníku v části třetí, hlavě III, konkrétně pak v ustanovení § 1475 – § 1720. Odvětví dědického práva, jak vyplývá ze samotné systematiky občanského zákoníku, řadíme mezi absolutní majetková práva působící *erga omnes* – proti všem. Mezi zásady, které ovládají dědické právo, řadíme například zásadu zachování hodnot, zásadu autonomie vůle zůstavitele, zásadu rovnosti a v neposlední řadě také zásadu univerzální sukcese, podle které dědic nastupuje do veškerých práv a povinností zůstavitele.¹¹²

Dědickým právem zákon rozumí právo na pozůstalost, případně na poměrný podíl z pozůstalosti,¹¹³ přičemž toto vymezení je subjektivní. V objektivním slova smyslu pak rozumíme dědickým právem souhrn právních norem, které upravují přechod pozůstalosti (aktiv a pasiv zůstavitele) na jeho právní nástupce.¹¹⁴ Pozůstalostí rozumíme celé jmění zůstavitele¹¹⁵, tedy jak jeho majetek, tak dluhy.¹¹⁶ Jak vyplývá z ustanovení § 1479 občanského zákoníku, dědické právo vzniká smrtí zůstavitele.

K realizaci dědického práva můžeme přistoupit za kumulativního splnění několika předpokladů. Mezi tyto předpoklady dědění řadíme smrt člověka (zůstavitele), existenci pozůstalosti (tzn. zůstavitel měl ke dni úmrtí aktiva či pasiva) a existenci způsobilého dědice, který dědictví neodmítne.¹¹⁷

Dědické právo může konkrétní osobě svědčit z několika důvodů, tzv. dědických titulů. Zákon řadí mezi tyto dědické tituly dědickou smlouvu, závěť a zákon, s tím že tyto tituly mohou stát i vedle sebe.¹¹⁸ Na základě tohoto členění rozlišujeme dědickou posloupnost intestátní

¹¹² MUZIKÁŘ, Martin. 1475 (*Dědické právo, pozůstalost, dědic, dědictví*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 1545 – 1546.

¹¹³ Ustanovení § 1475 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ MUZIKÁŘ, Martin. 1475 (*Dědické právo, pozůstalost, dědic, dědictví*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 1546.

¹¹⁵ Ustanovení § 1475 odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ Ustanovení § 495 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, str. 1.

¹¹⁸ Ustanovení § 1476 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

(dědění ze zákona) a testamentární (dědění na základě dědické smlouvy či závěti), z nichž má posloupnost testamentární přednost.¹¹⁹

Dědická smlouva, jako nejsilnější z dědických titulů, je vícestranné právní jednání, uzavírané mezi zůstavitelem a budoucím dědicem, které musí být uzavřené ve formě veřejné listiny.¹²⁰ V rámci této smlouvy povolává zůstavitel za dědice konkrétní osobu či osoby. Jako další základní charakteristiky dědické smlouvy můžeme uvést nemožnost jednostranného zrušení¹²¹ a nemožnost pořídít o celé pozůstalosti¹²².

Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel povolává pro případ své smrti za dědice části své pozůstalosti konkrétní osobu či osoby.¹²³ Závěť se neobejde bez dostatečně určitého označení osob, které má zůstavitel v úmyslu povolát za dědice. Pro vyloučení pochybností je nejlepším řešením označit osobu celým jménem a příjmením, datem narození a případně i adresou bydliště. Právnícké osoby je vhodné označit celým názvem, identifikačním číslem a sídlem.¹²⁴ Další podstatnou obsahovou náležitostí je určení alespoň části pozůstalosti. Konkrétně pak může zůstavitel vyjmenovat jednotlivé části svého majetku, případně pouze vyjádřit část pozůstalosti v procentech či ve zlomku.¹²⁵ Ze závěti by mělo být také patrné, že se jedná právě o závěť a měla by být opatřena datem sepsání.

Zůstavitel má při sepisování závěti na výběr z několika forem. Až na výjimky ale musí být písemná.¹²⁶ Závěť může být sepsána formou notářského zápisu jakožto veřejné listiny nebo formou listiny soukromé. Formou soukromé listiny pak může zůstavitel sepsat závěť holografní či alografní. Sepíše-li zůstavitel závěť od začátku až do konce vlastní rukou a připojí k ní svůj vlastnoruční podpis, bude se jednat o závěť holografní.¹²⁷ Zůstavitel se také může rozhodnout pro závěť alografní, to znamená napsat závěť jinak než vlastní rukou, a to například na počítači nebo požádat jinou osobu, aby závěť sepsala za něj. Podmínkou platnosti této závěti je, že musí

¹¹⁹ MUZIKÁŘ, Martin. 1476 (*Dědické tituly*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 1550.

¹²⁰ Ustanovení § 1582 odst. 1, 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹ SVOBODA, J.; KLIČKA, O., ob. cit. sub. 117, str. 109.

¹²² Ustanovení § 1585 odst. 1, 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ Ustanovení § 1494 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁴ SVOBODA, J.; KLIČKA, O., ob. cit. sub. 117, str. 79.

¹²⁵ Tamtéž, str. 80.

¹²⁶ Ustanovení § 1532 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁷ MUZIKÁŘ, Martin. 1533 (*Holografní závěť*). In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 1600 – 1601.

být zůstavitelem vlastnoručně podepsaná a sepsána před 2 svědky (osoby odlišné od dědiců, případně odkazovníků), kteří toto také na závěti stvrdí svými podpisy.¹²⁸

Posledním dědickým titulem je zákon neboli zákonná posloupnost. Pro případ, že zůstavitel žádným způsobem pro případ své smrti nepořídí, bude postupováno právě podle zákonné posloupnosti. Účelem existence zákonné posloupnosti je nahradit nevyjádřenou zůstavitelovu vůli ohledně toho, kdo bude dědicem jeho pozůstalosti. To zákon činí za pomoci tzv. dědických tříd, které nalezneme v ustanovení § 1635 – § 1640 občanského zákoníku. Princip dědických tříd spočívá v tom, že jsou zůstavitelovi příbuzní rozděleni dle presumovaného stupně blízkosti k zůstaviteli. V případě intestátní posloupnosti tak nastupují jako v úvahu připadající dědici nejprve osoby v první dědické třídě, kterými jsou zůstavitelovi děti a manžel.¹²⁹ V případě, že takových osob není nebo jsou naplněny jiné zákonné předpoklady, postupuje se v dědických třídách dále. Pokud zůstavitel nezanechal žádné osoby, které jsou vyčteny napříč veškerými dědickými třídami, uplatní se ustanovení § 1634 občanského zákoníku a dědictví připadne státu. Jedná se o institut odúmrti.

Poslední oblastí, kterou tento exkurz přiblíží je problematika nepominutelného dědice, povinného dílu a vydědění. Nepominutelným dědicem je dítě zůstavitele, případně jeho potomci.¹³⁰ Smyslem existence institutu nepominutelného dědice je jeho ochrana prostřednictvím povinného dílu, na který má právo, je-li opomenut v zůstavitelově pořízení pro případ smrti. Tento povinný díl je poté poměrným vyjádřením zákonného dědického podílu konkrétního potomka zůstavitele.¹³¹ Nepominutelný dědic má právo na tento povinný díl ve formě peněžní částky, který se rovná jeho hodnotě, a nachází se tak v pozici věřitele vůči dědicům.¹³²

Z práva na povinný díl může zůstavitel nepominutelného dědice vyloučit, případně jeho právo zkrátit. Může tak ovšem učinit pouze na základě zákonných důvodů, které nalezneme v ustanovení § 1646 odst. 1 občanského zákoníku. V rámci prohlášení o vydědění

¹²⁸ SVOBODA, J.; KLIČKA, O., ob. cit. sub. 117, str. 87 – 88.

¹²⁹ Ustanovení § 1635 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ Ustanovení § 1643 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ Je-li nepominutelný dědic nezletilý, jedná se o tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. V případě nepominutelného dědice zletilého jde o jednu čtvrtinu jeho zákonného dědického podílu. Viz ustanovení § 1643 odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² SVOBODA, J.; KLIČKA, O., ob. cit. sub. 117, str. 46.

tak může zůstavitel uvést jako důvod vydědění například to, že mu potomek nepomohl s obstaráním základních životních potřeb v případě zdravotní neschopnosti zůstavitele nebo vede trvale nezřízený život (je závislý na návykových látkách, trvale se vyhýbá práci nebo se opakovaně zadlužuje bez možnosti tyto dluhy splácet).¹³³

Specifikem dědického práva hmotného je jeho velmi úzká vázanost na procesní dědické právo, prostřednictvím kterého se realizuje v průběhu řízení o pozůstalosti, které bude představeno v následující pasáži.

4.2. Stručný pohled na průběh pozůstalostního řízení

Řízení o pozůstalosti je zvláštním soudním řízením, jehož cílem je vypořádat majtkové poměry zemřelé osoby neboli zůstavitele.¹³⁴ Úpravu pozůstalostního řízení nalezneme v současnosti v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Věnuje se mu část druhá, hlava třetí v ustanoveních § 98 až § 288a. K řízení o pozůstalosti je primárně příslušný soud, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti evidován trvalý pobyt. Případně také může jít o místo, kde měl zůstavitel bydliště či místo, kde se naposledy zdržoval. Dále může být příslušnost určena také podle toho, kde se nachází zůstavitelův nemovitý majetek a poslední variantou je pak určení místní příslušnosti dle místa, kde zůstavitel zemřel.¹³⁵

Specifikem pozůstalostního řízení je to, že soud pověřuje pro provádění většiny úkonů v rámci řízení notáře jako soudního komisaře. K pověření konkrétního notáře dochází na základě ustanovení § 101 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních dle rozvrhu vydaného na období jednoho kalendářního roku. Klíčem k rozdělování jednotlivých pozůstalostních spisů je pak typicky datum narození zůstavitele nebo datum úmrtí zůstavitele; v menších obvodech pak může jít o přiřazení na základě konkrétní územní lokality.¹³⁶ Spolu s notářem pak mohou úkony soudního komisaře provádět i další osoby, nejčastěji pak půjde o notářské kandidáty, notářské koncipienty, notářské tajemníky či další zaměstnance notáře.

¹³³ KITTEL, David. *1646 (Vydědění a jeho důvody)*. In PETROV, J.; VÝTISK, M.; BERAN, V. a kol., ob. cit. sub. 34, str. 1691 – 1692.

¹³⁴ MACKOVÁ, Alena. *Řízení o pozůstalosti*. In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 400.

¹³⁵ Ustanovení § 98 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁶ Srov. rozvrhy řízení o pozůstalosti na webových stránkách Notářské komory České republiky: <https://www.nkcr.cz/seznam-notaru/rozvrhy-řízení-o-pozůstalosti>.

V rámci pozůstalostního řízení vystupuje několik osob. Kromě notáře jako soudního komisaře a jeho zaměstnanců, hrají hlavní roli také účastníci konkrétního řízení. Zákon o zvláštních řízeních soudních vymezuje ve svém ustanovení § 110 odst. 1 účastníky řízení tak, že jsou to ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici; účastníkem může být i stát, a v některých případech je jediným účastníkem vypravitel pohřbu. Dalšími osobami, které mohou vystupovat v pozůstalostním řízení jako účastníci, jsou manžel zůstavitele, věřitel zůstavitele, nepominutelný dědic, vykonavatel závěti, správce pozůstalosti či věřitelé zůstavitele při likvidaci pozůstalosti.¹³⁷

Prvním krokem v rámci zahájení pozůstalostního řízení je oznámení smrti zůstavitele příslušnému soudu. Toto oznámení má na starosti matriční úřad. Samotné řízení o pozůstalosti je poté zahajováno bez návrhu usnesením dle ustanovení § 138 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. Řízení o pozůstalosti může být ale zahájeno i na návrh. Po zahájení řízení o pozůstalosti a počátečních lustracích soudu si pozůstalostní spis převezme již konkrétní pověřený notář, který sám provede lustrace v několika evidencích. Jednou z těchto evidencí je i Evidence listin o manželském majetkovém režimu, jejímž obsahem jsou již výše zmiňované smlouvy manželů či snoubenců o manželském majetkovém režimu a další listiny upravující jejich majetkový režim.¹³⁸

Dalším krokem je poté předvolání vypravitele pohřbu k předběžnému šetření. Osoba vypravitele pohřbu je typicky uváděna přímo na úmrtním listu zůstavitele. Cílem předběžného šetření je zjistit rozsah zůstavitelova majetku, jeho případných dluhů a okruh dědiců a dalších osob, které jsou pro řízení o pozůstalosti důležité.¹³⁹ Po předběžném šetření se potom notář obrátí na instituce a osoby, které by mohly mít detailnější informace o zůstavitelově majetku a dlužích. Nejčastěji tak půjde o bankovní instituce, registr vozidel, Českou správu sociálního zabezpečení (ohledně zůstatku důchodu), Centrální depozitář cenných papírů a další. Majetek i dluhy jsou vždy zjišťovány ke dni úmrtí zůstavitele a v případě, že zůstavitel měl ke dni smrti uzavřené manželství, dotazy na konkrétní instituce se týkají i pozůstalého manžela či manželky. V případě, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, případně zanechal majetek bez hodnoty či

¹³⁷ Ustanovení § 111 – § 117 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ Ustanovení § 35d zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ Ustanovení § 139 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

nepatrné hodnoty, soud postupem dle ustanovení § 153 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních řízení zastaví.

Poté, co notář obdrží odpovědi od tázaných osob a má tak kompletní obraz o tom, kdo jsou v úvahu přicházející dědici, jaký majetek je součástí pozůstalosti a jaká je jeho hodnota, přistupuje pomalu k závěrečné fázi pozůstalostního řízení. Na jednání, kterého se účastní všichni dědici a případně i další osoby, notář poučí přítomné účastníky například o možnosti odmítnout dědictví nebo možnosti uplatnit výhradu soupisu.

Po tomto lze přistoupit právě k vypořádání společného jmění manželů, které bude popsáno v následujících kapitolách. Po vypořádání společného jmění se poté přistupuje k soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti, který může být sestaven několika způsoby.¹⁴⁰ Aktiva i pasiva pozůstalosti jsou oceněna a v následném rozhodnutí o dědictví soud alternativně potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici, rozdělí pozůstalost mezi více dědiců dle nařízení zůstavitele či třetí osoby, schválí dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti, rozdělí pozůstalost mezi více dědiců na jejich žádost, potvrdí nabytí dědictví více dědicům dle dědických podílů, potvrdí nabytí dědictví dědicům podle dědických podílů ze zákona anebo potvrdí, že dědictví připadlo státu.¹⁴¹ Právní mocí rozhodnutí o dědictví řízení o pozůstalosti končí, zároveň s ním končí i pověření notáře pro příslušné řízení a pozůstalostní spis putuje zpět na příslušný soud.

Výše uvedený popis pozůstalostního řízení je velmi stručný a prostý různorodých nástrah a zajímavostí, které mohou v pozůstalostním řízení nastat a slouží tak převážně k zasazení vypořádání společného jmění do kontextu řízení jako celku.

¹⁴⁰ K tomu blíže ustanovení § 177 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴¹ Ustanovení § 185 odst. 1 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

5. Vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení

5.1. Způsoby vypořádání společného jmění manželů v souvislostech

V případě, že zůstavitel zanechal po své smrti pozůstalého manžela, je nutné vypořádat jejich společné jmění manželů, existovalo-li ke dni úmrtí zůstavitele. Dle ustanovení § 764 občanského zákoníku platí, že zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, posoudí se jejich společná majetková práva a povinnosti v rámci pozůstalostního řízení dle majetkového režimu, který byl mezi manželi přítomen, případně dle pokynů pozůstalého manžela; jinak se uplatní pravidla již výše uvedená pro vypořádání rozhodnutím soudu vyplývající z ustanovení § 742 odst. 1 občanského zákoníku (s výjimkou ustanovení § 742 odst. 1 písm. c)), ledaže se dohodne pozůstalý manžel s dědici jinak. Vyloučení aplikace ustanovení § 742 odst. 1 písm. c) v případě vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti, je prvkem zjednodušujícím, jelikož není potřeba přihlížet k tomu, co jeden z manželů vynaložil ze svého výlučného majetku na majetek ve společném jmění.¹⁴²

Strohou úpravu vypořádání majetku ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela nalezneme také v zákoně o zvláštních řízeních soudních, v části druhé, hlavě třetí, díle druhém, oddíle pátém. Ustanovení § 162 zákona o zvláštních řízeních soudních nám říká, že zanikne-li manželství zůstavitele smrtí, soud nejprve stanoví obvyklou cenu majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, a to kde dni úmrtí zůstavitele. Dále schválí dohodu pozůstalého manžela s dědici o vypořádání předmětného majetku. Taková dohoda nesmí být v rozporu jak s pokyny, které za života udělil zůstavitel, tak se zákonem.

Pokyny zůstavitele ohledně vypořádání společného majetku pak mohou pramenit jak z případného pořízení pro případ smrti (například závěti), tak i z jiných, méně formálních, písemných, či dokonce ústních pokynů.¹⁴³ Zůstavitel tak může například v závěti určit, že ke svému podílu na společném jmění manželů po jeho vypořádání povolává některého z dědiců.

¹⁴² PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 192.

¹⁴³ MUZIKÁŘ, Ladislav. *Řízení o pozůstalosti. § 162 Vypořádání majetku*. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, str. 303.

K takovýmto pokynům je potřeba přihlídnout jak při uzavírání dohody o vypořádání společného jmění, tak při autoritativním rozhodnutím soudu.¹⁴⁴

Možnost uzavřít dohodu o majetku ve společném jmění zůstavitele a pozůstalého manžela je možností novou, zavedenou do našeho právního řádu od 1. 1. 2014.¹⁴⁵ Dle posloupnosti zákonných ustanovení je patrné, že uzavření dohody je tím preferovaným způsobem vypořádání společného jmění manželů. K uzavření dohody může dojít jak při jednání s notářem, kdy ji sám notář sepíše, tak i mimo jednání.¹⁴⁶ Vždy ale musí dojít ke schválení dohody příslušným notářem, který ji posuzuje z několika hledisek. Posuzuje její soulad jak s pokyny zůstavitele (viz výše), tak se zájmy věřitelů a dalších osob, například nepominutelných dědiců či dědiců pod zvláštní ochranou.¹⁴⁷ Soud zároveň schvaluje dohodu pouze v tom znění, v jakém byla stranami předložena a není možné schválit například jen část dohody či určitou její část vypustit.¹⁴⁸

Neshoda panuje ohledně otázky rozsahu dohody o majetku ve společném jmění. Někteří autoři uvádějí, že je možné uzavřít dohodu pouze o části majetku ve společném jmění manželů a o zbývající části rozhodne soud dle postupu, který bude uveden níže.¹⁴⁹ Na druhou stranu lze nalézt názor, že dohoda o vypořádání společného jmění se řídí stejnými pravidly jako dohoda o rozdělení pozůstalosti a musí být uzavřena o veškerém známém majetku ve společném jmění manželů.¹⁵⁰ V souladu s tím, že zákonodárce preferuje uzavírání dohody o vypořádání společného jmění nad autoritativním rozhodnutím soudu lze považovat možnost uzavřít dohodu jen o části majetku za vhodnější. Přeci jen v takovém případě dojde alespoň částečně k existenci právního stavu, který je pro strany dohody žádoucí.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 135/2019.

¹⁴⁵ PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 191.

¹⁴⁶ Tamtéž, str. 191.

¹⁴⁷ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Majetek ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela. § 162 Vypořádání majetku*. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 348.

¹⁴⁸ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, str. 374.

¹⁴⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. *Řízení o pozůstalosti. § 162 Vypořádání majetku*. In MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol., ob. cit. sub. 143, str. 304.

¹⁵⁰ ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 374.

Velmi zajímavou problematikou v oblasti vypořádání společného jmění dohodou, je formulace dohody v takovém znění, ze kterého vyplývá, že pozůstalému manželovi ze společného jmění připadne vše do vlastnictví výlučného a do pozůstalosti tak nepřipadne nic. V praxi není taková situace ojedinělá a stává se, že ostatní dědicové (typicky společné děti zůstavitele a pozůstalého manžela) z pozůstalosti ničeho nepožadují a přejí si, aby se jak majetek ve společném jmění manželů, tak majetek ve výlučném vlastnictví zůstavitele, stal výlučným vlastnictvím pozůstalého manžela. Za situace, kdy sám zůstavitel neměl žádný majetek ve svém výlučném vlastnictví (či pouze majetek nepatrné hodnoty), který by se promítl do aktiv pozůstalosti, je na pořadu dne otázka, zda v případě nevyužití dorovnaní hodnot pomocí náhradové pohledávky, je na místě zastavení řízení.¹⁵¹

Nejvyšší soud řešil před pár lety situaci, kdy soudní komisař neschválil dohodu pozůstalé manželky a dědiců o vypořádání společného jmění se zůstavitelem, na jejímž základě měl veškerý majetek připadnout pozůstalé manželce. Tento nesouhlas odůvodnil ochranou práv jak známých, tak potencionálních věřitelů. Odvolací soud se s rozhodnutím soudního komisaře ztotožnil. V dovolacím řízení pak soud rozhodl, že názor soudního komisaře a posléze i odvolací instance je nesprávný a „*s ohledem na koncepci odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele podle platné právní úpravy, kdy dědicové hradí dluhy společně a nerozdílně (...) v plném rozsahu*“¹⁵² nelze akceptovat názor, že taková dohoda je v rozporu se zákonem pro poškození práv věřitelů zůstavitele.

Výše uvedené usnesení Nejvyššího soudu komentuje Muzikář a dodává, že soud se zabýval pouze rozporem s právy věřitelů, nikoliv rozporem se zákonem z jiných důvodů. Dále dovozuje, že dohodu, podle které připadne pozůstalému manželovi vše, nelze schválit, „*byť nezasahuje do práv věřitelů zůstavitele (pokud všichni dědici neuplatní výhradu soupisu), totiž zasahuje do práv třetích osob, dokonce státu, a je tedy v rozporu se zákonem.*“¹⁵³ Muzikář by

¹⁵¹ ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 595.

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019.

¹⁵³ MUZIKÁŘ, Martin. *Dohoda o vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, podle které připadá veškerý majetek pozůstalé manželce*. Komentář k usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 1763/2019 ze dne 5. 2. 2020. Ius Focus 10/2020. Převzato z Beck-online PLUS, modulu Ius Focus. [cit. 26. 4. 2023].

předmětnou dohodu považoval za absolutně neplatnou, jelikož se jedná o zneužití práva a porušení povinnosti jednat poctivě vyplývající z občanského zákoníku.¹⁵⁴

K totožnému závěru došel také soud, který řešil skutkově velmi podobnou situaci a judikoval, že *„(m)ěl-li zůstavitel v SJM s pozůstalým manželem majetek, jehož obvyklá cena činí více než 3,5 milionu, nepřichází zastavení řízení podle § 153 nebo 154 z. ř. s. vůbec v úvahu a dědictví je třeba projednat. Dohoda o vypořádání SJM, podle které by tento majetek měl jako celek již v rámci vypořádání SJM připadnout pozůstalému manželovi bez jakékoli povinnosti k náhradě a majetek v milionové hodnotě byl takto zcela „vyveden“ z pozůstalostního řízení, nemůže požívat ochrany a lze ji považovat za zjevné zneužití práva (§ 8 o. z.).“*¹⁵⁵

K částečnému rozřešení této problematiky pak s jistotou vedla vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 341/2020 ze dne 31. července 2020, kterou se změnila vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif). Dosavadní právní úprava zakotvená v ustanovení § 11 odst. 2 notářského tarifu stanovovala odměnu notáře paušální částkou 2.500 Kč, a to v případě, že zastavení řízení o pozůstalosti předcházelo vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela. Novelou účinnou od 1. 1. 2021 se pak znění tohoto ustanovení změnilo a nově platí, že *„(p)ředcházelo-li zastavení řízení vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, je základem odměny notáře jako soudního komisaře polovina obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela.“* V případě, že tedy dojde k vypořádání společného jmění tím způsobem, že veškerý majetek (v hodnotě i několika milionů) připadne do výlučného vlastnictví pozůstalému manželovi a v aktivech pozůstalosti nebude žádný či pouze nepatrný majetek, odměna notáře jako soudního komisaře se vypočítá z hodnoty majetku ve společném jmění, a není tak možné účelově krátit odměnu notáře tímto „vyvedením“ majetku ve společném jmění z pozůstalostního řízení.

Notářský tarif obsahuje také další ustanovení, které chrání pozůstalostní řízení proti určité snaze „ušetřit“ na odměně notáře, a to v ustanovení § 12 odst. 3, který pamatuje na situaci,

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 10. 2018, sp. zn. 24 Co 211/2018.

kdy obvyklá cena aktiv pozůstalosti (z které se standartně vypočítává konečná odměna notáře jako soudního komisaře) nedosahuje součtu hodnoty poloviny majetku patřícího do společného jmění a hodnoty majetku, který byl ve výlučném vlastnictví zůstavitele. V takovém případě je pak základem odměny notáře právě tento součet. Jako příklad můžeme tak uvést situaci, kdy ve společném jmění zůstavitele a pozůstalého manžela byl majetek v hodnotě 3.000.000 Kč, který bude bez dalšího všechn přikázán do výlučného vlastnictví pozůstalé manželky. Zůstavitel měl ve svém výlučném vlastnictví majetek v hodnotě 150.000 Kč. V aktivech pozůstalosti tak vystupuje pouze majetek v hodnotě 150.000 Kč. Základem odměny notáře ale bude částka ve výši 1.650.000 Kč (1.500.000 Kč jako polovina hodnoty majetku patřícího do společného jmění + 150.000 Kč jako hodnota majetku ve výlučném vlastnictví zůstavitele).

K dohodě je ještě potřeba podotknout, že pozůstalý manžel vystupuje v mnoha případech na obou pomyslných stranách, protože je zároveň závětním či zákonným dědicem zemřelé osoby. Někteří autoři vybízejí k opatrnosti v souvislosti s možností zastoupení v řízení o pozůstalosti, kdy dohodu o vypořádání společného jmění může uzavírat například pozůstalý manžel zároveň v zastoupení za ostatní dědice či naopak.¹⁵⁶ S tímto varováním nelze než souhlasit a doplnit ho o fakt, že ze zákona dokonce neplyne ani povinnost podpis zmocnitele na plné moci pro účely celého řízení o pozůstalosti legalizovat, tedy úředně ověřit. Je tedy tak velice důležité, aby si účastníci pozůstalostního řízení byli vědomi svých práv a povinností a v průběhu celého pozůstalostního řízení vystupovali aktivně ve smyslu odvěkého římskoprávního principu *vigilantibus iura scripta sunt*.

V případě, že k dohodě z jakýchkoliv důvodů nedojde, soud určí, jaký majetek ze společného jmění patří pozůstalému manželovi, popřípadě stanoví pohledávku, která je potřebná k vypořádání majetku ze společného jmění.¹⁵⁷ Soud bude postupovat opět dle pravidel zakotvených v ustanovení § 742 odst. 1 občanského zákoníku. V případě tohoto způsobu vypořádání soud jedná tak, aby byly obě strany hodnotově vyrovnané, tedy aby hodnota toho, co je přikázáno do výlučného vlastnictví pozůstalého manžela byla shodná s hodnotou toho, co je přikázáno do pozůstalosti. Není-li možné dosáhnout perfektní vyrovnanosti obou stran,

¹⁵⁶ ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 612.

¹⁵⁷ Ustanovení § 162 odst. 2 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

použije notář institut již výše zmíněný, tzv. náhradovou pohledávku, jejímž účelem je právě dorovnání hodnot.¹⁵⁸

Zároveň je třeba zmínit, že neshodnou-li se dědici a pozůstalý manžel na tom, co vše patří do společného jmění, ke spornému majetku se nepřihlédne.¹⁵⁹ Ke spornosti aktiv či pasiv společného jmění manželů se vyjádřil Nejvyšší soud dále tak, že „(...) *sporností aktiv nebo pasiv společného jmění manželů, se (...) rozumí rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení (právní závěr), zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli (do společného jmění manželů). Jsou-li údaje účastníků shodné nebo liší-li se jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, nejde o spor o aktiva nebo pasiva dědictví (společného jmění manželů). V případě, že účastníci mají jen rozdílný právní názor na otázku, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli (do společného jmění manželů), nemůže se soud omezit na "zjištění spornosti"; na základě svého právního posouzení musí rozhodnout, zda patří nebo nepatří do dědictví.*“¹⁶⁰

Tato varianta autoritativního rozhodnutí soudního komisaře je druhým způsobem vypořádání společného jmění manželů. Zároveň je i způsobem posledním, protože jiná možnost neexistuje a není možné, aby došlo k vypořádání společného jmění například v jiném soudním řízení.¹⁶¹ Kromě situace, kdy není možné z jakýchkoliv důvodů uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů, se k autoritativnímu vypořádání přistoupí taktéž v případě, kdy jediným v úvahu připadajícím dědicem je právě pozůstalý manžel.¹⁶²

Důležitou oblastí při vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení je otázka vypořádání společných dluhů manželů. V situaci, kdy se účastníci nedohodnou a rozhoduje o vypořádání společného jmění soud, platí, že se ke společným závazkům nepřihlíží a k jejich vypořádání tak nedochází.¹⁶³ To ovšem nebrání možnosti pozůstalého manžela a dědiců ujednat si v rámci dohody o vypořádání společného jmění také vypořádání dluhů.

¹⁵⁸ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Majetek ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela. § 162 Vypořádání majetku*. In SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol., ob. cit. sub. 147, str. 350.

¹⁵⁹ Ustanovení § 162 odst. 2 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5455/2007.

¹⁶¹ Srov. PSUTKA, ob. cit. sub. 1, str. 192.

¹⁶² ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 379.

¹⁶³ K tomu blíže Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1107/2014.

Taková dohoda je ale účinná pouze mezi pozůstalým manželem a dědici, nikoliv vůči dalším osobám, typicky věřitelům.¹⁶⁴ Zároveň je třeba upozornit na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011, ze kterého lze vyvodit závěr, že společné dluhy zůstavitele a pozůstalé manželky, ačkoliv o nich byla učiněna dohoda uzavřená mezi pozůstalým manželem a dědici, budou zařazeny do pasiv pozůstalosti, a to v celé jejich výši (nikoliv tedy jen ½ příslušného dluhu). Jak ale ilustrují na příkladech někteří autoři, toto může vést k problémům v rámci řízení o pozůstalosti a například i k nařízení likvidace pozůstalosti. Představují tedy takové řešení, kdy společný dluh pozůstalého manžela a zůstavitele bude zařazen do pasiv pozůstalosti s poznámkou, že je zařazen v plné výši; pro účely řízení o pozůstalosti bude ale oceněn pouze polovinou hodnoty společného dluhu.¹⁶⁵ Tím se podstatně eliminuje riziko předlužené pozůstalosti, ale zároveň se neponíží postavení věřitelů.

Pokud před pravomocným skončením řízení o pozůstalosti vyjde najevo, že ve společném jmění zůstavitele a pozůstalého manžela byl ještě další majetek, vypořádá se dle ustanovení § 162 odst. 3 zákona o zvláštních řízeních soudních dodatečně jedním z výše uvedených způsobů.

O vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela vydá notář jako soudní komisař usnesení, které může být vydáno jak samostatně, tak jako součást konečného usnesení ve věci.¹⁶⁶

5.2. Nevypořádané společné jmění manželů dříve zaniklé, zrušené či zúžené

Situaci, kdy společné jmění manželů zůstavitele a pozůstalého manžela zaniklo, bylo zrušeno či zúženo již za života zůstavitele, ale nebylo dosud vypořádáno, zmiňuje ustanovení § 163 zákona o zvláštních řízeních soudních. Může se jednat o případy, kdy manželství ke dni úmrtí zůstavitele stále trvalo, ale bylo za jeho života zúženo smlouvou či rozhodnutím soudu, případně zaniklo v důsledku trestu propadnutí majetku nebo prohlášením konkursu.¹⁶⁷ Zároveň ale může jít i o situaci, kdy manželství ke dni úmrtí zůstavitele již bylo rozvedeno, ale společné

¹⁶⁴ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Majetek ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela. § 162 Vypořádání majetku*. In SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol., ob. cit. sub. 147, str. 350.

¹⁶⁵ ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 608 – 611.

¹⁶⁶ Tamtéž, str. 351 – 352.

¹⁶⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. *Řízení o pozůstalosti. § 163 Právo na vypořádání*. In MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol., ob. cit. sub. 143, str. 306.

jmění manželů dosud nebylo vypořádáno.¹⁶⁸ Zákon stanoví pouze to, že právo na vypořádání společného jmění manželů v takovém případě patří do pozůstalostního jmění, a k danému vypořádání tak dojde mimo pozůstalostní řízení.¹⁶⁹

Judikatura přibližuje postup v případě úmrtí jednoho z manželů v průběhu řízení o vypořádání společného jmění manželů následovně: „(p)okud v průběhu řízení o vypořádání společného jmění manželů jeden z účastníků zemře, soud řízení dokončí s jeho dědici. V rozsudku nemůže určit, zda jednotlivým dědicům připadnou některé věci z vypořádávaného společného jmění manželů, nýbrž rozhodne, že připadají do dědictví po zemřelém manželovi; v pozůstalostním řízení je pak soud uvedeným rozhodnutím vázán.“¹⁷⁰

Zajímavá je situace, kdy došlo k rozvodu manželství, společné jmění nebylo doposud vypořádáno a ke dni úmrtí zůstavitele již uplynuly tři roky od zániku manželství rozvodem. V takovém případě je třeba uplatnit již výše zmiňované ustanovení § 741 občanského zákoníku, které notář při vypořádání společného jmění aplikuje a do pozůstalosti zařadí to, co by podle příslušných pravidel patřilo zůstaviteli. Pokud ovšem lhůta tří let neuplynula, soudní komisař zařadí do pozůstalosti „podíl zůstavitele z dosud nevypořádaného SJM s rozvedeným manželem“¹⁷¹, jehož hodnota bude vypočtena opět na základě zásad ustanovení § 741 občanského zákoníku.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 306.

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, sněmovní tisk č. 931/0, k § 162 a 163. Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=931&ct1=0> [cit. 12. 4. 2023].

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 22 Cdo 596/2019.

¹⁷¹ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Majetek ve společném jmění zůstavitele a jeho manžela. § 163 Právo na vypořádání*. In SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. a kol., ob. cit. sub. 147, str. 353.

6. Příklady vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení

6.1. Různé způsoby dohody mezi pozůstalým manželem a dědici

Příklad č. 1

Společné jmění manželů zůstavitele A. B. a pozůstalé manželky B. B. tvoří následující majetek: rodinný dům v hodnotě 12.000.000 Kč, bankovní účet pozůstalé manželky se zůstatkem 400.000 Kč, bankovní účet zůstavitele se zůstatkem 250.000 Kč a motorové vozidlo – osobní automobil, registrovaný na jméno zůstavitele, v hodnotě 150.000 Kč. Zůstavitel A. B. nezanechal pořízení pro případ smrti ani jiné pokyny týkající se rozdělení majetku po jeho smrti. Pozůstalá manželka se zůstavitelem neměli žádným způsobem upravený zákonný režim společného jmění manželů. Spolu s pozůstalou manželkou jsou účastníky pozůstalostního řízení taky společně děti zůstavitele a pozůstalé manželky syn C. B. a dcera D. B. Zůstavitel měl ve výlučném vlastnictví pouze věci osobní potřeby bez hodnoty.

Možné varianty dohody mezi pozůstalým manželem a dědici

Pozůstalá manželka B. B. a dědici C. B. a D. B. se rozhodnou o majetku ve společném jmění uzavřít dohodu.

V prvním možném řešení se děti zůstavitele a pozůstalá manželka rozhodnou, že si přejí, aby veškerý majetek ve společném jmění manželů náležel dále výlučně do vlastnictví pozůstalé manželky. V rámci usnesení se tedy určí, že veškerý majetek ve společném jmění náleží do výlučného vlastnictví pozůstalé manželky B. B. Jelikož zůstavitel neměl další majetek ve výlučném vlastnictví a není tak o čem by nadále probíhalo pozůstalostní řízení, soudní komisař usnesením řízení zastaví.¹⁷²

Ve druhé variantě nastane případ naprosto opačný. Děti zůstavitele a pozůstalá manželka chtějí, aby byl veškerý majetek ve společném jmění manželů přikázán do pozůstalosti a dále rozdělen mezi pozůstalou manželku a děti zůstavitele C. B. a D. B. Soud usnesením tedy

¹⁷² K tomuto postupu a problematice uzavírání tohoto typu dohod dále ŠEŠINA, M.; MUZIKÁŘ, L.; DOBIÁŠ, P. ob. cit. sub. 148, str. 375 – 377.

určí, že veškerý majetek ve společném jmění případně do pozůstalosti, řízení bude nadále pokračovat a k rozdělení majetku dojde na základě usnesení o pozůstalosti.

V rámci třetí varianty se pozůstalá manželka B. B. a dědici (děti zůstavitele) dohodnou, že rodinný dům v hodnotě 12.000.000 Kč a bankovní účet pozůstalé manželky se zůstatkem 400.000 Kč případně v rámci vypořádání pozůstalé manželce a ostatní majetek ve společném jmění manželů (bankovní účet zůstavitele se zůstatkem 250.000 Kč a motorové vozidlo – osobní automobil registrovaný na jméno zůstavitele v hodnotě 150.000 Kč) případně do pozůstalosti. Dále si všichni zúčastnění přejí, aby byl vyrovnán rozdíl mezi hodnotou toho, co případně pozůstalé manželce a toho, co případně do pozůstalosti. Využijí tedy institutu náhradové pohledávky. Celková hodnota majetku ve společném jmění je 12.800.000 Kč. Máme-li za prokázané to, že podíly obou manželů na majetku jsou totožné, podíl každého z manželů činí 6.400.000 Kč. V případě dohody načrtnuté v předchozích řádcích případně manželce z vypořádání majetku v hodnotě 12.400.000 Kč a do pozůstalosti bude přikázán majetek v hodnotě 400.000 Kč. Náhradová pohledávka z titulu vypořádání společného jmění manželů bude tedy v tomto případě v aktivech pozůstalosti vůči pozůstalé manželce B. B., a to ve výši 6.000.000 Kč. Tuto náhradovou pohledávku může potom nabýt na základě dohody o pozůstalosti mezi dědici kdokoliv z nich, tedy i sama pozůstalá manželka, která v takovém případě nabývá náhradovou pohledávku vůči sobě samé.

Variací je samozřejmě o mnoho více, ale pro ilustraci pestrosti možností postačí výše uvedené příklady vypořádání společného jmění manželů dohodou mezi pozůstalou manželkou a dědici.

6.2. Vypořádání rozhodnutím notáře jako soudního komisaře

Příklad č. 2

Obdoba příkladu č. 1 s tím rozdílem, že účastníci pozůstalostního řízení (pozůstalá manželka B. B. a děti zůstavitele C. B. a D. B.) nejsou z jakéhokoliv důvodu schopni uzavřít dohodu ohledně vypořádání společného jmění manželů.

Autoritativní rozhodnutí notáře jako soudního komisaře o vypořádání společného jmění

Jak bylo již uvedeno ve výkladu výše, v případě, že pozůstalý manžel a dědici nejsou schopni uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, rozhodne o vypořádání autoritativně soud.

Notář se nejspíše bude snažit dosáhnout hodnotové vyrovnanosti na obou stranách vypořádání. Může tak například rozhodnout, že pozůstalé manželce B. B. do jejího výlučného vlastnictví patří polovina rodinného domu v hodnotě 6.000.000 Kč a bankovní účet vedený na její jméno v hodnotě 400.000 Kč. Do pozůstalosti pak přikáže zbývající polovinu rodinného domu v hodnotě 6.000.000 Kč, bankovní účet zůstavitele v hodnotě 250.000 Kč a osobní automobil registrovaný na jméno zůstavitele v hodnotě 150.000 Kč. V takovém případě manželce z celkové hodnoty majetku ve společném jmění ve výši 12.800.000 Kč připadne majetek ve výši 6.400.000 Kč a stejná hodnota je poukázána do pozůstalosti. Není tak potřebné žádným způsobem využívat institut náhradové pohledávky. Tomuto postupu by se snad dal vytknout fakt, že s největší pravděpodobností dojde k následnému podílovému spoluvlastnictví rodinného domu, které v případě obtížných rodinných vztahů může působit nemalé problémy.

Notář může, podobně jako v případě dohody činí účastníci řízení, rozhodnout o rozdělení vypořádání několika dalšími způsoby. Faktem zůstává, že vždy bude muset využít institutu náhradové pohledávky, ať už vůči pozůstalé manželce nebo vůči pozůstalosti, aby majetkové hodnoty byly vyrovnané.

Příklad č. 3

Obdoba příkladu č. 1 s tím rozdílem, že jediným účastníkem a v úvahu připadajícím dědicem je pozůstalá manželka B. B.

I v případě, že jediným dědicem zůstavitele je pozůstalý manžel či manželka, musí před potvrzením nabytí dědictví proběhnout vypořádání společného jmění manželů. Způsobů se opět, podobně jako ve výše uvedených příkladech, nabízí několik. Ať se zvolí jakýkoliv z nich, výsledek celého řízení o pozůstalosti, bude s největší pravděpodobností obdobný a pozůstalé manželce B. B. připadne veškerý majetek ve společném jmění manželů. Může se

tak stát již v rámci vypořádání společného jmění, kdy do pozůstalosti připadne pouze náhradová pohledávka, která posléze z pozůstalosti připadne pozůstalé manželce (již výše zmiňovaná náhradová pohledávka vůči sobě samé). Dále ke stejnému výsledku můžeme dojít vyrovnaným rozdělením majetku jak bylo načrtnuto v Příkladu č. 2. To, co připadne do pozůstalosti, nabyde pozůstalá manželka na základě potvrzení dědictví. Další možnou konstrukcí je potom příkazání veškerého majetku do pozůstalosti spolu s pasivem pozůstalosti ve formě náhradové pohledávky pozůstalé manželky vůči dědictví a následný transfer veškerých aktiv i předmětného dluhu na pozůstalou manželku.

Ačkoliv faktické právní postavení pozůstalé manželky B. B. bude ve všech načrtnutých variantách v předchozím odstavci totožné, tedy stane se výlučným vlastníkem veškerého majetku, přece jen lze v uvedených variantách spatřovat jeden významný rozdíl. Odměna notáře jako soudního komisaře za provedení úkonů v řízení o pozůstalosti je spolu s její výší upravena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky. Základem pro výpočet odměny je ve většině případů obvyklá cena aktiv pozůstalosti.¹⁷³

Pokud dojde k vypořádání společného jmění tím způsobem, že veškerý majetek přejde do výlučného vlastnictví pozůstalé manželky B. B., do aktiv pozůstalosti připadne pouze náhradová pohledávka vůči pozůstalé manželce v hodnotě 6.400.000 Kč (polovina hodnoty veškerého majetku ve společném jmění zůstavitele a pozůstalé manželky). V tom případě se bude odměna notáře jako soudního komisaře počítat z částky 6.400.000 Kč.

V případě, že majetek ze společného jmění bude rozdělen hodnotově na vyrovnané poloviny, nebude se využívat institutu náhradové pohledávky a hodnota aktiv pozůstalosti bude, stejně jako v prvním případě, 6.400.000 Kč. Odměna notáře tak bude stejně vysoká.

Rozdíl ovšem spatříme ve třetí možné variantě, tedy v situaci, kdy z vypořádání společného jmění pozůstalý manžel nezíská žádný majetek, pouze náhradovou pohledávku vůči dědictví, která bude zařazena do pasiv pozůstalosti. V aktivech pozůstalosti se tak promítne veškerý majetek ze společného jmění manželů v hodnotě 12.800.000 Kč. Ačkoliv čistá hodnota

¹⁷³ Ustanovení § 12 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

pozůstalosti, stejně jako v obou již zmíněných případech, bude 6.400.000 Kč, pro výpočet odměny je rozhodující obvyklá hodnota aktiv pozůstalosti. V tomto případě tak odměna notáře bude podstatně vyšší, ačkoliv výsledek pozůstalostního řízení je fakticky totožný. Bude-li ovšem vůlí pozůstalého manžela, aby notář jako soudní komisař rozhodl tímto způsobem, nic tomuto postupu nebrání.

Pro případ, že by snad notář chtěl tímto způsobem postupovat, veden pouze vidinou výše notářské odměny, by se dalo uvažovat o postupu, který se přičí dobrým mravům. Na druhou stranu lze podotknout, že řízení o pozůstalosti je soudním řízením, v rámci kterého může být účastník zastoupen advokátem. Ten by měl svému klientovi vylíčit práva a povinnosti, která mu z pozice účastníka v řízení vyplývají a upozornit ho na možnost odvolat se proti usnesení, ve kterém spatřuje účelové užití konkrétního postupu soudním komisařem.

Závěr

V úvodu této diplomové práce byly vytyčeny její hlavní cíle, kterými bylo představení společného jmění manželů, jeho historického vývoje a popsání platné právní úpravy vztahující se ke společnému jmění. Za pomoci exkurzu do hmotněprávní a procesněprávní úpravy dědického práva se poté diplomová práce přesunula k problematice vypořádání společného jmění manželů v rámci řízení o pozůstalosti. Na závěr práce poté byly uvedeny konkrétní příklady vypořádání společného jmění manželů v pozůstalostním řízení. Napříč celou prací byla hojně uváděna judikatura, sporná místa právní úpravy a komentářové názory k jednotlivým problémovým ustanovením.

Společné jmění manželů jako takové je dle mého názoru konstruktem, který má v našem právním řádu místo. Uzavřením manželství dvě osoby svobodně a dobrovolně spojují své životy, a to hned v několika aspektech najednou. Stávají se v soukromí i v očích veřejnosti společnou jednotkou, která nezřídka vstupuje společně do právních vztahů, společně právně jedná a úkony jednoho z nich mají velmi často vliv i na toho druhého. Je proto žádoucí, aby i jejich majetkové poměry byly upraveny právem.

S ohledem na svobodu vůle každého člověka považuji za klíčové, aby v rámci právní úpravy režimů společného jmění manželů zůstala zachována možnost odchýlení se od zákonného režimu společného jmění formou smlouvy. Smluvený režim tak lze výrazně doporučit, a to každému, kdo do manželství vstupuje. Záleží pak již na vůli snoubenců či manželů pro který režim se rozhodnou. Osobně se mi líbí úvaha o existenci několika různých režimů společného jmění, ze kterých by si snoubenci před uzavřením manželství vybírali za účasti a pomoci notáře. Otázkou ovšem zůstává, z jakých různých režimů by měli snoubenci na výběr a zda by tato změna s ohledem na počet uzavíraných sňatků a počet notářů nevedla k přespříliš veliké zátěži notářů.

Cílem právní úpravy společného jmění by neměla být čím dál tím větší komplikovanost a nejasnost. Spíše naopak, měla by být jasná, zřejmá a pro každého pochopitelná. Pokud má konkrétní osoba způsobilost vstoupit do manželství, měla by také být schopná pochopit veškeré důsledky, které pro ni z uzavření sňatku vyplývají, společné jmění manželů nevyjímaje.

Přesunu-li se k právu dědickému, vyplývá mi pro každého doporučení jakýmkoliv způsobem před svou smrtí pořídit o svém majetku. Svou vůli může zůstavitel vyjádřit jak v závěti, tak uzavřením dědické smlouvy. Rozhodne-li se pro sepsání závěti, s ohledem na klid v duši samotného zůstavitele lze apelovat na sepsání závěti formou notářského zápisu. Tato forma je nejjistější zárukou toho, že se po pořizovatelově smrti bude postupovat přesně tak, jak si přál. V nelehkých rodinných situacích, kdy má zůstavitel obavy z průběhu pozůstalostního řízení, lze pak připojit doporučení, aby již za svého života, obezřetně, prostřednictvím darovací smlouvy, převedl na vybrané osoby svůj majetek.

Pro všechny účastníky pozůstalostního řízení pak považuji za klíčové, aby se důkladně seznámili s právní úpravou pozůstalostního řízení a byli si tak vědomi veškerých svých práv a povinností. Pro případ, že si nejsou jisti, mohou využít možnosti udělit komukoliv plnou moc, na základě které za něj bude zmocněnec v pozůstalostním řízení vystupovat. Zde považuji za velmi nevhodné, že takováto plná moc nevyžaduje, aby byl podpis zmocnitele úředně ověřen a domnívám se, že tato povinnost by měla být do našeho právního řádu vtělena.

Právní úprava vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení není obsáhlá a není mu v zákoně o zvláštních řízeních soudních věnován široký prostor. V praxi je potom nezřídka nutné hledat řešení konkrétních případů v komentářové literatuře, případně v judikatuře, která má tak v této části pozůstalostního řízení velmi důležitý význam. Na druhou stranu by významné rozšíření stávající právní úpravy mohlo vést k přílišné kazuistice, která nemá v právních normách své místo. Strohost právní úpravy, která nechává prostor k interpretaci, je tak na místě, zejména s ohledem na různorodost lidských vztahů a situací, ke kterým v pozůstalostním řízení dochází.

Při vypořádání společného jmění manželů v pozůstalostním řízení dochází pouze k vypořádání majetku, tedy aktiv. Společné závazky manželů se zásadně nevypořádávají, zejména s ohledem na ochranu věřitele, jako třetí strany, která se pozůstalostního řízení neúčastní. Ačkoliv může mezi pozůstalým manželem a dědici dojít k dohodě ohledně dluhů ze společného jmění, tato dohoda není vůči věřitelům účinná. Přitom účast věřitelů v pozůstalostním řízení není bezprecedentní, jelikož ji zákon předpokládá v případě odloučení či soupisu pozůstalosti. Alespoň za úvahu tedy stojí změna právní úpravy, která by umožňovala

účast věřitele pro tu část pozůstalostního řízení, která se týká vypořádání společného jmění manželů, při které by tak ke spokojenosti všech účastníků mohlo dojít k vypořádání společných dluhů zůstavitele a pozůstalého manžela. Na základě takové dohody by se pak obě strany nacházely v jistějším postavení.

Při vypořádání společného jmění v pozůstalostním řízení je dle mého názoru důležité, aby docházelo v co největší možné míře k uzavírání dohod mezi pozůstalým manželem a dědici. V jakékoliv situaci bude pro budoucnost vždy lepším řešením uzavření dohody namísto autoritativního rozhodnutí soudu (v rámci řízení o pozůstalosti rozhodnutí notáře jako soudního komisaře). Je-li nezbytné, aby o vypořádání společného jmění rozhodl v pozůstalostním řízení soud, měl by se vyvarovat vzniku podílového spoluvlastnictví na věcech, konkrétně pak na věcech nemovitých. U nemovitostí je podílové spoluvlastnictví osob, které spolu nevycházejí, velice problematické.

Napříč diplomovou prací vyvstávala na povrch jedna ze základních zásad soukromého práva, a to zásada autonomie vůle. Její projevy se objevily při výkladu smluveného manželského majetkového režimu, při uzavírání dohod o vypořádání společného jmění, při pojednání o porřízení pro případ smrti a závěrem i při rozboru variant dohod uzavíraných o vypořádání společného jmění v řízení o pozůstalosti. Dovolím si tak apelovat na všechny, aby si této své autonomie, svobody, byli vědomi. Možnosti, které nám právní řád nabízí, bychom měli znát, a pokud se shodují s našimi záměry, tak je také využívat.

Domnívám se, že tato diplomová práce splnila cíle, které si vytyčila ve svém úvodu a přispěla tak k jednodušší orientaci v právní úpravě společného jmění manželů a jeho vypořádání v pozůstalostním řízení.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Bezpodílové spoluvlastnictví manželů*. Praha: Linde Praha, 1993. ISBN 80-85647-07-09.

DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-86395-70-7.

DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7.

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 1995. ISBN 80-717-9031-1.

KLEIN, Šimon. *Zákonný manželský majetkový režim z komparativního hlediska*. Ad Notam, 2017, č. 6, str. 3 – 7. ISSN 1211-0558.

KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; PFEIFFER, Magdalena; RŮŽIČKA, Květoslav; VYBÍRAL, Petr. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-889-1.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-122-9.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-8721-239-4.

PETROV, Jan; VÝTISK, Michal; BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.

PFEIFFER, Magdalena. *Kolizní nástrahy smlouveného majetkového režimu manželů*. Ad Notam, 2019, č. 1, str. 20 – 26. ISSN 1211-0558.

PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-565-7.

SELTENREICH, Radim a kol. *Dějiny evropského kontinentálního práva: vysokoškolská právnická učebnice*. 4. upravené vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-268-4.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6.

SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠEŠINA, Martin. *Společné jmění manželů, a co s ním?* Ad Notam, 2017, č. 5, str. 15 - 17. ISSN 1211-0558.

ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-601-9.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl druhý: řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-602-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK Vojtěch. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-2104-844-7. Dostupné z <http://www.komunistickepravo.cz> [cit. 8. 3. 2023].

FINDEJS, Stanislav; JUŘÁTKOVÁ, Petra; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek VI - Manželství (§ 655-770)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-000-1. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®. [cit. 22. 3. 2023].

MUZIKÁŘ, Martin. *Dohoda o vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, podle které připadá veškerý majetek pozůstalé manželce*. Komentář k usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 1763/2019 ze dne 5. 2. 2020. Ius Focus 10/2020. Převzato z Beck-online PLUS, modulu Ius Focus. [cit. 26. 4. 2023].

Rozvrhy řízení o pozůstalosti: <https://www.nkcr.cz/seznam-notaru/rozvrhy-řízení-o-pozůstalosti>.

3. Seznam použitých právních předpisů

císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský

důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, sněmovní tisk č. 931/0

důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0

nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství

zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů

4. Seznam použité judikatury

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1972, sp. zn. Cpj 86/71 (publikované pod R 42/1972 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97 (publikované pod Rc 11/2001 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5455/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1107/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 (publikované pod Rc 103/2015 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5655/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 ICdo 37/2016 (publikované pod Rc 65/2018 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017 (publikované pod Rc 63/2019 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 10. 2018, sp. zn. 24 Co 211/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 135/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 22 Cdo 596/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2529/2019 (publikované pod Rc 67/2020 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019 (publikované pod Rc 103/2020 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. 11 Tdo 696/2020

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 31 Cdo 2008/2020 (publikované pod Rc 44/2021 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3575/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 20 Cdo 1846/2020

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 753/2020 (publikované pod Rc 23/2022 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 22 Cdo 1172/2022

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022

5. Seznam ostatních zdrojů

KRÁLÍK, Michal. On-line seminář „*Společné jmění manželů*“ konaný ve dnech 31. května a 1. června 2023. Agentura BOVA.

Společné jmění manželů s důrazem na jeho vypořádání v rámci pozůstalostního řízení

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je Společné jmění manželů s důrazem na jeho vypořádání v rámci pozůstalostního řízení. Cílem práce je podání uceleného výkladu o institutu společného jmění manželů se zaměřením na proces a způsoby jeho vypořádání v průběhu pozůstalostního řízení. Hlavním motivem za stanovením zmíněného cíle je zkreslená a nejasná představa laické veřejnosti o společném jmění a jeho vypořádání.

V první části je pracováno s pojmem společného jmění manželů, jeho charakteristikou a krátce představuje institut společného jmění v Evropě.

V rámci druhé části je popsán historický vývoj společného majetku manželů. Popis začíná již ve starověku a postupuje dále v čase až do doby relativně nedávné. Výrazněji se pak zaměřuje na právní úpravu na našem území.

Třetí část pracuje postupně s platnou právní úpravou společného jmění manželů. Nad rámec základního a podstatného pojednání o vzniku, režimech a zániku společného jmění také obsahuje vzhled do kolizních norem smlouveného manželského režimu a uvádí některá specifika společného jmění manželů v kontextu výkonu rozhodnutí a exekuce.

Cílem části čtvrté je představit čtenáři dědické právo jako část občanského práva. To činí jak z pohledu práva hmotného, tak z pohledu práva procesního.

Podstatou páté části je komplexní pohled na vypořádání společného jmění manželů jako jeden z kroků v rámci řízení o pozůstalosti. Tato část také obsahuje zastavení u problematiky nevypořádaného společného jmění manželů dříve zaniklého, zrušeného či zúženého.

Část šestá, poslední, si klade za cíl uzavřít práci uvedením příkladů vypořádání společného jmění během pozůstalostního řízení a pracuje s konkrétními fakty a čísly. Představuje jak situace, kdy dojde k dohodě ohledně vypořádání společného jmění manželů, tak situace, kdy o rozdělení společného majetku rozhoduje notář jako soudní komisař.

V rámci celé diplomové práce jsou zákonná ustanovení doplňována komentářovými výklady a soudní judikaturou, která právní úpravu vysvětluje a také dále rozvíjí.

Klíčová slova: společné jmění manželů, vypořádání společného jmění manželů, pozůstalostní řízení

Matrimonial property with an emphasis on its settlement in the context of succession proceedings

Abstract

The topic of this thesis is Matrimonial property with an emphasis on its settlement in the context of succession proceedings. The aim of the thesis is to provide a comprehensive interpretation of the institution of matrimonial property with a focus on the process and methods of its settlement in the course of succession proceedings. The main motive behind the objective is the distorted and unclear idea of the public about matrimonial property and its settlement.

The first part deals with the concept of matrimonial property, its characteristics and briefly introduces the institution of matrimonial property in Europe.

The second part describes the historical development of matrimonial property. The description begins in antiquity and proceeds further in time to relatively recent times. It then focuses more specifically on the legal arrangements in our territory.

The third part deals with the current matrimonial property law. Beyond the basic and essential information about the creation, regimes and termination of matrimonial property, it also includes a look into the conflict of laws rules of the contractual matrimonial regime and presents specifics of matrimonial property in the context of enforcement and execution.

The aim of the fourth part is to introduce succession law as a part of civil law to the reader. It does this from the point of view of substantive law and procedural law as well.

The essence of the fifth part is to take a comprehensive view at the settlement of the matrimonial property as one of the steps in the succession proceedings. This part also provides a look at the issue of unsettled matrimonial property previously dissolved, annulled or reduced.

Part six, the last part, aims to conclude the thesis by giving examples of the settlement of matrimonial property during the succession proceedings and works with specific facts and figures. It presents both situations in which there is an agreement on the division of the matrimonial property and situations in which the notary as a court commissioner decides on the division of the matrimonial property.

Throughout the thesis, the statutory provisions are supplemented by commentary interpretations and case law that explains and also further develops the legislation.

Key words: matrimonial property, settlement of matrimonial property, succession proceedings